FUNDAMENTAREA INTERDISCIPLINARĂ A NOII DIRECŢII ŞTIINŢIFICE DE CERCETARE A SECURITOLOGIEI – GEOSECURITOLOGIA [1] [2]

INTERDISCIPLINARY ESTABLISHMENT OF A NEW DIRECTION OF SCIENTIFICRESEARCH IN SECURITOLOGY – GEOSECURITOLOGY

CZU:351.86:327(100)
DOI https://doi.org/10.53783/rgsnrm2025.01

Veaceslav UNGUREANU, doctor habilitat în științe politice,
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al
Universității de Stat din Moldova
e-mail: veaceslav.ungureanu@gmail.com
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-7780-8479

Rezumat

Dimensiunea geopolitică a securității abordată multinivelar, sistemic și structural-funcțional în contextul transformărilor structurale de sistem internațional din perioada postrăzboi rece se impune actualmente cu tot mai mare perspicacitate prin exploatarea evoluției factorilor propice necesari pentru reflecții interdisciplinare cu scopul de a fundamenta o nouă direcție științifică în domeniul cercetării securitologiei Geosecuritologia. Fundamentarea teoretică interdisciplinară constă în corelația, interacțiunea și interdependența a două ramuri științifice complexe ale cunoașterii „geopolitica" și „securitologia", care în cadrul cercetării fiind combinate sub aspectul consolidării dimensiunii geopolitice, în contextul imposibilității securitologiei de una singură, neavând instrumentarul teoretico-aplicativ necesar, să argumenteze impactul fenomenului geopolitic în stabilizarea sau destabilizarea procesului de asigurare a securității la nivel internațional, regional și național. Totodată, pentru demonstrarea empirică a necesității fundamentării interdisciplinare a unei noi direcții științifice în domeniul cercetării securitologiei – Geosecuritologia este elaborat și prezentat un cadru teoretico-metodologic complex, fundamentat interdisciplinar sub aspect metodologic și analitico-epistemologic fiind ajustate la obiectul de cercetare definițiile de sinteză ale noțiunilor „securitate internațională", „securitate regională" și „securitate națională", în cadrul cărora este accentuată dimensiunea geopolitică, ca un element fundamental în abordarea fenomenului securității, precum și definitivarea conceptelor

[1] Articolul este elaborat în cadrul Proiectului 25.80012.0807.33SE cu titlul: **Consolidarea rezilienței geopolitice a securității naționale a Republicii Moldova în contextul integrării europene**, realizat de Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al Universității de Stat din Moldova, finanțat de ANCD în baza organizării concursului: Stimularea excelenței cercetărilor științifice 2025-2026, Prioritatea strategică IV, Provocări societale, Direcția strategică: Securitatea națională: aspecte geopolitice și informaționale.

[2] Articolul este elaborat în cadrul subprogramului 01.05.01 **Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul aderării la Uniunea Europeană: abordări juridice, politologice și sociologice**, realizat de Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al Universității de Stat din Moldova.

și noțiunilor „sistem internațional”, „ordine mondială”, „complexe de securitate regională”, „arhitectură geopolitică mondială a securității internaționale”, „sferă de influență geopolitică”, „interes geopolitic”, „conjunctură geopolitică a mediului de securitate regională”, „spațiu geopolitic al Europei Centrale și de Est”, „mare putere”, „putere regională”, și „mică putere”, care au contribuit la elucidarea aspectelor teoretico-metodologice în cadrul procesului de edificare interdisciplinară a Geosecuritologiei.

***Cuvinte-cheie*:** *Geosecuritologia, geopolitica, securitologia, sistem internațional, interese geopolitice, securitate internațională, securitate regională, securitate națională.*

Summary

The geopolitical dimension of the security, approached at multiple levels, systemically, structurally, and functionally in the context of the structural transformations of the international system in the post-Cold War period, is currently asserting itself with greater perspicacity by exploiting the evolution of the enabling factors needed for interdisciplinary reflections to establish a new scientific direction in the field of securitology research – the Geosecuritology. The interdisciplinary theoretical establishment consists of the correlation, interaction and interdependence of two complex scientific branches of knowledge: „geopolitics” and „securitology”, which are combined in the research as to consolidate the geopolitical dimension,when the securitology is unable to do it alone, because of lacking the necessary theoretical and applied tools to argue the impact of the geopolitical phenomenon in stabilizing or destabilizing the process of ensuring security at the international, regional and national levels. At the same time, in order to empirically demonstrate the need for an interdisciplinary establishment of a new scientific direction in the field of securitology research – Geosecuritology, a complex theoretical-methodological framework is developed and presented, reasoned interdisciplinary from a methodological and analytical-epistemological perspective by reshaping the synthesis definitions of the „international security”, „regional security” and „national security” notions to the object under research, within which the geopolitical dimension is emphasized as a fundamental element in approaching the security phenomenon, as well as in the finalization of the following concepts and notions: „international system”, „world order”, „regional security complexes”, „global geopolitical architecture of international security”, „geopolitical sphere of influence”, „geopolitical interest”, „geopolitical conjuncture of the regional security environment”, „geopolitical space of the Central and Eastern Europe”, „great power”, „regional power”, and „small power”, which contributed to the elucidation of the theoretical-methodological aspects within the process of interdisciplinary establishment of the Geosecuritology.

Keywords: *Geosecuritology, geopolitics, securitology, international system, geopolitical interests, international security, regional security, national security.*

Introducere

Necesitatea fundamentării interdisciplinare a noii direcții ştiinţifice în domeniul cercetării securitologiei – Geosecuritologia este determinată de imperativul consolidării indispensabile a supoziției de promovare a unei analize actualizate și pertinente pentru procesul de cunoaștere a evoluției fenomenului geopolitic, care a impulsionat realizarea evenimentelor și acțiunilor de securitate din partea statelor în cadrul sistemului internaționale postrăzboi rece. Edificarea teoretică a Geosecuritologiei abordată în calitate de nouă direcție științifică de cercetare în cadrul securitologiei reprezintă prin conținut un fenomen combinativ multiaspectual și

interdisciplinar, ce întrunește valențe corelative ale două ramuri științifice complexe a cunoașterii *geopoliticii* și *securitologiei*, care fiind supuse analizei bazate pe interacțiune pentru stabilirea raporturilor între aceste domenii, a creat oportunitatea fundamentării unei noi direcții științifice în domeniul cercetării securitologiei – „Geosecuritologia", fiind condiționată primordialitatea cercetării impactului dimensiunii geopolitice asupra proceselor de asigurare a securității multinivelare.

1. Aspecte teoretico-metodologice și diversificarea conceptuală a geopoliticii

Considerăm absolut necesară pentru consolidarea aparatului categorial-ideatic interdisciplinar al Geosecuritologiei, aprofundarea cercetării teoretico-metodologice și conceptual-teoretice a științei geopolitice prin abordarea problemelor științifice investigate în perioadele de evoluție a gândirii geopolitice, specificând constituirea școlilor naționale de geopolitică și fundamentarea disciplinei geopolitice în sistemul științelor politice și examinând detaliat principalele teorii și concepții ai celor mai remarcabili reprezentanți ai școlilor naționale de geopolitică evidențiind contribuția lor în procesul de promovare a științei geopolitice. Prezentarea teoriilor geopolitice va fi realizată într-o ordine cronologică în cadrul celor două direcții fundamentale ale gândirii geopolitice: categoria teoriilor geodeterministe, care include teoria statului organic și teoria spațiului vital și categoria teoriilor geostrategice care încorporează teoria puterii continentale și teoria țărmurilor.

Reliefăm principalele acțiuni ale perioadelor de evoluție a științei geopolitice, care s-au desfășurat având în centru atenției preocupările de cercetări ale fenomenului geopolitic. Un rol determinant în elaborarea primelor concepții geopolitice și în consacrarea noii discipline îi revine *școlii geopolitice germane*, percepție condiționată de numeroasele preocupări în acest domeniu ale oamenilor de știință germani, chiar dacă în ideile inițiale F. Ratzel nu a utilizat termenul de geopolitică ci doar a operat cu cel de geografie politică, el este perceput ca întemeietorul geopoliticii, însă primul care a folosit termenul de geopolitică în discursurile sale științifice a fost R. Kjellen, iar primul profesor universitar pentru această disciplină este considerat K. Haushofer. Geograful german F. Ratzel (1844-1904), creatorul disciplinei *Antropogeografiei*, acordă o importanță deosebită raporturilor dintre grupurile umane și mediul geografic înconjurător, completând concepția deterministă cu idei organiciste. Inspirat din naturalismul și scientismul epocii sale, F. Ratzel fundamentează geografia politică, creând în același timp baza de cercetare a unei alte discipline denumită ulterior Geopolitica.

În opinia lui S. Neguț, prin faimoasa sa lucrare *Politische geographie* (Geografia politică), F. Ratzel pune practic bazele geopoliticii elaborând *Teoria statului organic* în cadrul curentului științific organicist, prezentând statul drept un organism care reunește o fracțiune a umanității într-o fracțiune a teritoriului planetei [1, p. 12]. A. Burian evidențiază că, F. Ratzel atribuie o importanță deose-

bită proprietății dimensionale caracterizată prin, așezarea geografică și frontierele statului, caracterul și forma pământului cu vegetația și apele sale, precum și raportarea statului la alte părți ale suprafeței terestre [2, p. 37]. Mai târziu F. Ratzel realizează *Teoria spațiului vital* (lebensraum), care a fost mult speculată de A. Hitler, începând chiar cu a sa lucrare „Mein Kampf", iar ulterior parțial contestată de comunitatea științifică mondială [1, p. 12]. Conform lui S. Mehedinţi, F. Ratzel afirma că statul nu este o ficţiune cartografică, ci o realitate biologică [3, p. 12]. În accepția M. Stănciulescu, F. Ratzel, nu privea statul ca un obiect static, în perimetrul unor frontiere cartografice, ci îl studia asemenea unui organism însufleţit și dinamic, subordonat aceloraşi influenţe ca tot ceea ce vieţuieşte. Însăși procesul de extindere a statelor este cauza *simțului spațiului*, pe care unele state îl au, iar altele nu [3, p. 12].

În viziunea noastră, F. Ratzel este primul cercetător, care conceptualizează termenul spațiul vital dezvoltând teoria conform căreia evoluția oricărei specii, inclusiv umane, depinde, în primul rând, de adaptarea acesteia la condițiile de mediu, considerând necesară expansiunea teritorială în procesul de evoluție a unei națiuni, spațiul inițial devenind insuficient odată cu creșterea numărului populației. Astfel, pentru F. Ratzel spațiul vital devine un teritoriu geografic delimitat de granițe în interiorul căruia o populație își produce și reproduce mijloacele necesare vieții, se formează ca etnie și își afirmă personalitatea istorică. Odată cu creșterea numărului populației și dezvoltarea civilizației teritoriul devine insuficient, fiind necesare noi spații pentru o dezvoltare sănătoasă.

Conform lui R. Săgeată, F. Ratzel abordează raportul dintre populaţia şi suprafaţa unui stat, evidenţiind caracterul logic al creşterii acestuia, stabilind legile de expansiune ale statelor, concluzionând că doar câteva din statele lumii au posibilitatea de a deveni mari puteri. În altă ordine de idei, I. Sava menționează că rezultatul construcţiei teoretice ratzeliene se concretizează în fundamentarea conceptului politico-geografic *Europa Centrală* (Mitteleuropa), Germaniei fiindu-i atribuită cea mai mare parte a acestei regiuni, căreia F. Ratzel i-a acordat frontierele geografice de la munții Alpi până la Marea Nordului şi de la Canalul Mânecii până pe culmile munților Carpaţi și de-a lungul marilor fluvii europene Rhinul și Dunărea [4, p. 56].

A. Dughin consideră că o influenţă considerabilă asupra lui F. Ratzel a avut cunoașterea Americii de Nord, pe care a studiat-o dedicându-i două lucrări științifice: *Hărţile oraşelor şi civilizaţiilor nord americane* și *Statele Unite ale Americii de Nord*, în care a fost formulată o nouă concepție geopolitică, concepția *puterii mondiale* (Weltmacht). F. Ratzel era convins că fiecare popor și fiecare stat își au propria *concepție spațială*, iar vulnerabilitatea sau lipsa acesteia va conduce inevitabil la degradarea statului [5, p. 34]. Potrivit lui A. Burian, spațiul geografic ce se poate manifesta ca o forță politică a fost pusă de F. Ratzel la temelia unei noi

științe – geopolitica. Prin elaborarea *teoriei ciclului oceanic*, precursorul geopoliticii a demonstrat, în cadrul acestei teorii, ideea deplasării ascendente a centrelor strategice ale lumii din Marea Mediterană în Oceanul Atlantic, iar mai apoi în Oceanul Pacific, pe care l-a numit ocean al viitorului [2, p. 39-40].

Un alt exponent al școlii geopolitice germane este R. Kjellen (1864-1922), care descoperă geopolitica studiind statul din perspectiva politologică, definind-o știința despre stat ca organism geografic, întruchipat în spaţiu [5, p. 35] și asigurându-și meritul de a se impune în mediul ştiinţific prin introducerea termenului de *geopolitică*, utilizat pentru prima dată într-o prelegere publică în 1899 şi ulterior folosit în premieră în monografia *Inledning till Sveriges Geografi* (Introducere în geografia Suediei), publicată în 1900 și preluat la scurt timp în 1903 de literatura de specialitate germană. Însă adevărata consacrare internaţională a termenului de *geopolitică* va începe abia în 1916 odată cu publicarea lucrării lui R. Kjellen *Problemele ştiinţifice ale războiului mondial*. R. Săgeată precizează că de la început R. Kjellen n-a considerat geopolitica o nouă disciplină sau ştiinţă care să se adauge geografiei, istoriei sau diplomaţiei, ci doar un capitol al ştiinţelor politice, ce studiază statul ca aşezare, formă şi teritoriu, ulterior apreciind-o ca ştiinţă autonomă [6, p. 37].

Aflat sub puternica influenţă a culturii germane [7, p. 19], R. Kjellen preia concepţia lui F. Ratzel despre stat ca o formă de viaţă, dezvoltând abordarea acestuia din multiple perspective, care să poată explica mai bine funcţionalitatea sa, una fiind cea geopolitică care ar urma să se ocupe de suportul geografic, natural al statului [6, p. 37]. A. Dughin este de părerea că în lucrarea sa fundamentală *Statul ca formă de viaţă*, publicată în 1916, R. Kjellen a dezvoltat postulatele expuse în lucrarea lui F. Ratzel, considerându-se la fel ca și F. Ratzel, discipolul *organicismului* german care respingea abordarea mecanicistă a statului și a societăţii [5, p. 35-36]. E. Pozdneakov punctează că reluând ideile lui F. Ratzel despre stat ca ființă vie, R. Kjellen afirma că statul nu este un conglomerat întâmplător sau artificial al laturilor diverse ale vieţii umane, menţinute în acelaşi trunchi doar de formulele legiuitoare, el este înrădăcinat în realităţile istorice şi aspectele concrete, având o proprie creştere organică [8, p. 22]. În aceeași ordine de idei, G. Hayden reliefează supoziția lui R. Kjellen că, statele, ca şi organismele vii, duc o luptă pentru existenţă în care învinge cei mai puternici [9, p. 108].

I. Conea evidențiază ideea promovată de R. Kjellen în care fiecare putere a fost concepută ca unitate politică cu cinci componente, putând fi privită: din punct de vedere geografic, etnic, economic, social şi juridic, totodată, având și cinci feţe ale fiinţei ei: ţară, neam, gospodăria ţării, structura socială şi guvernământ [10, p. 3-36.]. Potrivit lui S. Neguț, R. Kjellen aplică această analiză cu precădere marilor puteri, privite ca *organisme politice*, supuse imperativului creşterii, accentuând vocaţia statelor mici, în epoca marilor puteri, manifestată prin interpunerea între acestea realizând rolul de *state tampon* și supravieţuind, dacă promovează o poli-

tică de echilibru sau devine *satelitul* unei mari puteri, altminteri statul dispare [7, p. 19]. Acceptând ideea că statul este o formă de viaţă, R. Kjellen consideră că marile puteri sunt, înainte de toate, întruchipări ale vieţii. Totodată, susținând că politica este ştiinţa statului, iar geopolitica este o componentă a sa, ce se ocupă cu analiza statului din punct de vedere geografic. R. Kjellen realizează o deosebire clară între poziţia geografică şi poziţia geopolitică, afirmând că prima este fixă și poate fi determinată cu exactitate prin măsurare fixă, iar cea de-a doua este mereu fluctuantă, deoarece se referă la poziţia unui stat în raport cu statele înconjurătoare, deci implică raportarea la un mediu politic conjunctural [6, p. 38].

Instituționalizarea ideilor, conceptelor şi teoriilor iniţiate şi dezvoltate de F. Ratzel şi R. Kjellen, ce au contribuit substanțial la dezvoltarea geopoliticii germane, fără a fi însă creatori de şcoală, s-a datorat generalului şi profesorului K. Haushofer (1869 - 1946), care a înfiinţat în 1924 o catedră de geopolitică la Universitatea din München, metropolă care a jucat un rol major în lansarea dezbaterilor despre geopolitică, iar ulterior în 1939 a devenit Institut de Geopolitică, ce a constituit un veritabil simbol al școlii geopolitice germane. M. Stănciulescu afirmă că din punct de vedere teoretic, K. Haushofer face distincţie între geografia politică, al cărei obiect este studierea distribuției puterii statale în spațiile terestre, și geopolitică care este știința preocupată de studierea dependenţei dintre viaţa politică a unui stat şi condiţionările naturale ale spațiului statului respectiv [3, p. 13]. La baza sistemului său geopolitic, K. Haushofer a pus *Teoria Spaţiului Vital*, preluată de la F. Ratzel, care în opinia lui R. Săgeată a fost dezvoltată prin convingerea situaţiei dificile a Germania după Primul Război Mondial ce se datora lipsei de spaţiu. K. Haushofer stabilind o relaţie directă între populaţie şi teritoriul locuit a lansat ideea frontierelor în mişcare, care rezultă din tendinţa de expansiune a statelor mari, politica externă a cărora va trebui să ţină seamă de cerinţele natural-geografice, demografice, economice sau culturale ale spaţiului vital [6, p. 40]. În acest context, geopolitica germană era gândită de K. Haushofer, ca o modalitate de a preîntâmpina şi exclude în viitor conflictele și ca unul dintre cele mai bune mijloace de a evita pe viitor catastrofe mondiale [11, p. 164].

În această ordine de idei, geopolitica germană s-a dorit a fi înainte de toate o disciplină ştiinţifică şi nu o abordare subiectivă, K. Haushofer, demonstrând reticenţa în a o defini, preocuparea de fond fiind de a nu dogmatiza prematur noua disiplină. C. Hlihor punctează că viziunea geopolitică a lui K. Haushofer a fost influenţată de concepţiile şi teoriile geopolitice a școlii anglo-saxone, îndeosebi de teza *Heartland-ului* elaborată de H. Mackinder, în care a observat posibilitatea ca Germania să-şi poată reocupa locul pierdut în urma încheierii Primului Război Mondial în ecuaţia de putere de pe continentul european [12, p. 51, 53]. S. Tămaş relevă că transpunerea în practica relaţiilor internaţionale a scenariului geopolitic elaborat de K. Haushofer ar fi făcut imposibilă orice tentativă de blocare din partea

puterilor maritime, însă evoluţia istorică a demonstrat că în analiza geopolitică nu pot fi aplicate concepţii şi scheme logice de tip mecanicist, deoarece interesul unui actor poate să conducă la realizarea unor alianţe care să nu se încadreze în astfel de logici [13, p. 83].

Gh. Văduva este de părerea că, K. Haushofer considera, în contextul fidelității geopoliticii lui F. Ratzel că, spaţiul vital pentru un stat este constituit din ţările a căror demografie este viguroasă, iar puterea economică a acelor ţări este slabă. În accepția lui K. Haushofer, hegemonia, este singurul mod de a realiza autarhia, dar o astfel de hegemonie asupra lumii nu este realizabilă, deoarece, în zonele de interes strategic major, se intră în competiţie cu alte state puternice, ajungând la ideea că, este necesar să fie elaborate mari zone de hegemonie ale Nordului asupra Sudului, pe care ulterior le-a numit zone *Pan-Ideen* (pan-idei), concept care include cel puţin două viziuni: 1. Unitatea geografică, etnică şi culturală concretizată în noţiuni precum pan-germanismul, pan-slavismul, pan-elenismul, pan-turcismul, pan-islamismul etc.; 2. Dominarea grupurilor etnice şi culturale asupra spaţiului lor vital [14, p. 36-38].

În perioada clasică își face apariția o altă școală geopolitică independentă de cea germană și evoluează în opoziție puternică cu promotorii gândirii geopolitice germane, aceasta fiind *școala geopolitică anglo-americană* care s-a fundamentat pe surse mult mai variate, asociind mulți gânditori ai fenomenului geopolitic, principalii fiind: britanicul H. Mackinder și americanii A. Mahan și N. Spykman care au avut o viziune orientată predominant strategică în abordarea geopolitică a valorificării oportunităților de mobilitate de către statele maritime în fortificarea poziţiilor sale de mari puteri în raport cu statele continentale. Potrivit lui C. Hlihor, lucrărilor semnate de H. Mackinder, A. Mahan și N. Spykman, au fundamentat cercetările teoretice ce justifică menţinerea şi consolidarea poziţiei geopolitice de mare putere pentru ţările lor. În cadrul curentului geostrategic, geograful britanic H. Mackinder (1861-1947) se distinge ca cel mai cunoscut susținător al teoriei continentaliste, în accepția căruia Marea Britanie trebuie să-și mențină poziția de mare putere în noua conjunctură internațională de la începutul sec. al XX-lea. Teza centrală a gândirii geopolitice a lui H. Mackinder, a fost enunțată pentru prima dată în 1904 în faţa Societăţii Regale de Geografie într-o prezentare *Pivotul geografic al istoriei*, care oferă o concepție largă asupra istoriei mondiale, elementul central de analiză constituindu-l lumea ca întreg și conflictele ei, care dintotdeauna au opus puterea continentală celei maritime [12, p. 43].

Prin urmare, *puterea continentală*, considera H. Mackinder, își are originea în centrul Eurasiei, de aici realizându-se toate dinamicile geopolitice ale planetei, totodată, acest spațiu, reprezentând aria pivot a istoriei și centrul insulei mondiale care este plasată în reprezentarea cartografică europocentristă în partea centrală a planisferei. H. Mackinder accentua că orice mare putere continentală care ar cuceri

o poziţie dominantă în zona *pivotului geografic*, poate învălui de la flancuri lumea maritimă, avertizând puterile talasocratice împotriva unei apropieri a puterilor telurocratice ruso-germane sau chiar a uneia chino-japoneze, care să înlocuiască Rusia şi zona pivot, deoarece s-ar produce un dezechilibru geopolitic de putere în favoarea statului pivot, subliniind confruntarea centru-periferie, în contextul exercitării în permanenţă a presiunii geopolitice din centrul Heartland-ului asupra periferiei continentale sau ceea ce numea H. Mackinder centura insulară [12, p. 44].

R. Săgeată punctează că *Teoria pivotului geografic al istoriei* elaborată de H. Mackinder prevede organizarea spaţiului planetar într-un sistem din două cercuri concentrice, în centrul cărora se află *axa geografică a istoriei* (pivot area) sau *inima pământului* (Heartland). Primul spre exterior urmează *semicercul interior* (inner crescent), care se suprapune pe spaţiul litoral al continentului eurasiatic, caracterizat prin dezvoltarea cea mai intensă a civilizaţiei cuprinzând Germania, imperiul Austro-Ungar, imperiul Otoman, India și China, iar al doilea este *semicercul exterior sau insular* (outer crescent) și include Canada, Statele Unite ale Americii, Marea Britanie, Africa de Sud, Japonia, și Australia [6, p. 53]. C. Hlihor relevă că ulterior această teorie a fost completată cu o nouă idee, *insula lumii* (world island), care a fost publicată în 1919 în lucrarea *Idealurile democratice şi realitatea*. Acest concept precizează că insula mondială este o masă continentală compactă, înconjurată de Oceanul planetar, de Europa, de Asia și de Africa, ceea ce îi atribuie un statut geopolitic special datorită poziţiei geografice şi strategice, devenind în mod inevitabil locul principal de dispunere pe planeta noastră [12, p. 44-45].

Menționăm că, în aceast nou studiu, H. Mackinder aduce modificări atât în ce privește denumirea de zonă pivot, care este înlocuită cu conceptul de *Heartland*, cât și poziției acesteia, care este extinsă spre vest incluzând bazinele Mării Baltice, Mării Negre precum și întreaga Europă centrală și de est până la insula Elba din Marea Adriatică, investind Europa de Est cu o poziție geopolitică cheie în controlul Eurasiei. În această ordine de idee, considerăm elementul fundamental al teoriei lui H. Mackinder este cine stăpânește Heartland-ul" (inima pământului), numai acel stat are o bază suficient de solidă pentru a concentra forţele care pot să amenințe libertatea lumii din interiorul insulei mondiale. R. Săgeată reliefează că H. Mackinder a stabilit o formulă care a devenit legitate geopolitică: *Cine conduce Europa de Est stăpâneşte Heartland-ul; Cine stăpâneşte Heartland-ul conduce Insula lumii (world island) Eurasia; Cine conduce Insula lumii stăpâneşte lumea*. Descifrând această formulă ar însemna că cea mai favorabilă poziţie geografică pentru un stat este cea de mijloc, centrală, deoarece centralitatea este o noţiune relativă în funcţie de contextul geografic concret, însă la nivel planetar, în centrul lumii, se află continentul Eurasia, iar în centrul acestuia se află *inima pământului* sau *Heartland-ul* [6, p. 53]. În opinia lui A. Burian, teoria lui H. Mackinder presupunea următoarele ipoteze: 1. Factorii geografici exercită o influență nemijlocită

asupra evoluției procesului istoric; 2. Așezarea geografică determină în mare măsură forța sau vulnerabilitatea potențială a statului; 3. Progresul tehnic modifică mediul de trai al statelor și în același timp, influențează pozitiv sau negativ forțele lor potențiale; 4. Eurasia este centrul proceselor politice globale. Cercetătorul afirmă că totalizarea acestor idei a fundamentat o concepție despre harta geopolitică a lumii [2, p. 47].

Un alt reprezentant al școlii geopolitice anglo-americană este celebrul amiral american A. Mahan (1840-1914) care oferă geopoliticii o nouă abordare privind structura și obiectivele acesteia. Noul statut științific al geopoliticii promovat de A. Mahan constă în cercetarea tezelor fundamentate pe geostrategie, îmbinând experiența practică militară cu informațiile istorice. Potrivit lui R. Săgeată, conceptul geopolitic elaborat de A. Mahan în termeni strategici a fost utilizat pe larg de către SUA la acea vreme. A. Mahan fiind considerat primul geopolitolog de formare americană care a dezvoltat o teorie geopolitică opusă celei promovate de H. Mackinder, ce a revoluţionat gândirea geostrategică din domeniul naval, argumentând avantajele de care pot să beneficieze puterile maritime în raport cu cele continentale, prin controlul rutelor de transport şi prin condiţiile oferite de natură pentru a preveni agresiunile, demonstrând că SUA nu se pot baza doar pe protecţia conferită de distanţe [6, p. 55-56].

R. Săgeată precizează că opera lui A. Mahan poate fi caracterizată drept o pledoarie pentru constituirea de către SUA a unei puternice flote navale, indispensabile noului său statut de mare putere. Prin aceasta se urmărea extinderea frontierelor defensive până la ţărmul opus al oceanelor care scaldă litoralul SUA, prin instalarea unor baze strategice în insulele din Atlantic şi Pacific, precum şi controlul bazinului Mării Caraibilor şi în special a Istmului Panama, ceea ce A. Mahan numea edificarea unui *imperiu al oceanului*, iar pentru a deveni o mare putere, o ţară trebuie să întrunească trei condiţii: 1. Să fie învecinată pe o lungime considerabilă cu oceanul planetar sau să aibă acces printr-o mare deschisă spre oceanul planetar; 2. Să nu aibă în vecinătatea imediată state puternice; 3. Să dispună de o capacitate navală şi de un potenţial sporit al flotei militare maritime. [6, p. 56]. S. Neguț relevă părerea lui A. Mahan că principalul instrument al *puterii maritime* este comerţul maritim, iar garantul asigurării comerţului este flota militară maritimă. Mai mult ca atât, el aprecia că *forţa maritimă*, reprezintă un tip distinct de civilizaţie, predestinată pentru dominaţia mondială [7, p. 32].

E. Pozdneakov susține că A. Mahan a luat ca ipoteză de lucru ideea potrivit căreia emisfera nordică a mapamondului în raport cu cea sudică este cheia în politica mondială şi în lupta pentru supremaţie. Totodată, o eventuală alianţă între Rusia şi Germania, la care s-ar fi adăugat şi Japonia, era considerată de A. Mahan o mare primejdie pentru puterile maritime ale SUA şi Marii Britanii. C. Hlihor punctează că pentru a asigura supremaţia puterilor maritime, A. Mahan a conceput

un scenariu geopolitic cunoscut sub denumirea de *politica Anaconda*, care prevedea acțiuni de încercuire a masei continentale eurasiatice, unde se află puterile terestre Rusia, China și Germania considerându-le drept pericol pentru evoluția *civilizaţiei maritime*, printr-un lanţ de baze maritime, blocând teritoriile dușmane dinspre mare și pe liniile de ţărm, strivind-o pe seama scoaterii de sub controlul ei a zonelor de ţărm și închizându-i, ieșirile spre spaţiile maritime, ceea ce duce la epuizarea strategică a adversarului [12, p. 46].

A. Burian reliefează condițiile identificate de A. Mahan care influențează asupra forței națiunilor maritime, acestea fiind: așezarea geografică; structura fizică incluzând productivitatea naturală și clima; dimensiunile teritoriului; numărul de populație; trăsăturile poporului; caracterul guvernului și a instituțiilor naționale [2, p. 49]. A. Dughin susține că A. Mahan considera că, pentru a deveni o putere mondială, SUA trebuie să întrunească următoarele condiții: să colaboreze activ cu puterea maritimă britanică; să se împotrivească pretenţiilor de putere maritimă ale germanilor; să urmărească vigilent expansiunea Japoniei în Oceanul Pacific și să i se opună; să coordoneze, împreună cu europenii, acţiunile comune împotriva statelor asiatice [5, p. 45].

O nouă perspectivă în studiile geopolitice ale școlii anglo-americane este introdusă de reprezentantul curentului geostrategiei N. Spykman (1893-1943), care a inoculat în analiza geopolitică conceptul de *securitate de stat*, ca fiind unul dintre cele mai importante obiective pe care le urmărește geopolitica, afirmând că există trei mari categorii de factori ce determină securitatea unui stat în cadrul relațiilor internaționale: factori geografici (mărimea teritoriului, poziția geografică), factori economici (resurse agricole, industriale și demografice) și factori politici (stabilitatea politică internă și gradul de integrare socială). N. Spykman a dezvoltat teoriile lui H. Mackinder și A. Mahan elaborând propriile concepții prin care a încercat să coreleze geografia cu politica globală, păstrând același curent pragmatic ce a caracterizat gândirea geopolitică anglo-americană. R. Săgeată este de părerea că contribuţiile geopolitice ale lui N. Spykman se fundamentează pe concepţia că geopolitica este cel mai important instrument al politicii internaţionale, dar şi o metodă analitică ce permite elaborarea celei mai eficiente strategii [6, p. 58].

În opinia lui A. Burian, N. Spykman fiind discipolul operelor lui H. Mackinder recunoștea meritele teoriei Heartland-ului. Apreciind perspectiva globală în abordarea relațiilor dintre state și modul în care se confruntă tipurile de putere maritimă cu cele continentale în cadrul relațiilor internaționale, N. Spykman a elaborat propria teorie, încadrată în curentul geostrategic, pornind de la o poziție critică față de rolul geopolitic mondial al Heartland-ului care este reprezentată în demersul *Teoriei Rimland-ului* (teoria țărmurilor). Teza principală a lui N. Spykman în această teorie este că H. Mackinder a supraestimat importanța geopolitică a Heartland-ului, însă în reflecțiile sale N. Spykman nu elimină și nici nu diminuează

rolul geopolitic al Heartland-ului, oferindu-i ca alternativă, în construcția strategică a relațiilor internaționale, un teritoriu aflat la exteriorul zonei centrale a Eurasiei, un spațiu al țărmurilor, prin controlul căruia se asigură dominarea Heartland-ului. N. Spykman păstrează divizarea lumii în trei sfere: *Heartland* (inima pământului); *Rimland* (semicercul interior, care include: țările de pe continentul Europa, țările din regiunea Orientul Apropiat și Mijlociu și unele țări din regiunea Orientul Îndepărtat) și *Semicercul exterior* (cu continentele: America de Nord, America de Sud, Africa și Australia), totodată, confruntând Heartland-ul cu Rimland-ul se pronunță în favoarea Rimland-ului ca spațiu dominant asupra Heartland-ului [2, p. 53].

Suntem de părerea că N. Spykman utilizând argumentele teoretice, dar și practice demonstrează identificând spațiul *Rimland* ca o nouă zonă pivot a geopoliticii mondiale, fiind reprezentată de o regiune intermediară, oferindui-se calitatea de spațiu tampon dintre *Heartland* și mările riverane ale acesteia, în care se definește adevăratul raport de forțe între puterea continentală (*telurocratică*) și puterea maritimă (talasocratică). R. Săgeată precizează că ideea lui N. Spykman nu se contrazice cu teoria lui H. Mackinder, dar și cu reflecțiile lui A. Mahan, relevând următoarele argumente în sprijinul teorie sale: 1) masa continentală compactă eurasiatică este prea întinsă şi deci foarte greu de controlat; 2) zona de coastă dispune de numeroase căi de acces spre regiunea eurasiatică propriu zisă, inclusiv albiile râurilor; 3) aproximativ două treimi din populaţia lumii locuieşte în zonele de coastă ale Eurasiei; 4) fâşia de pământ care încercuieşte Eurasia este mult mai ospitalieră, în comparaţie cu alte regiuni din interiorul Eurasiei, greu accesibile şi cu o climă aspră. N. Spykman reformulează în spiritul teoriei sale paşii spre o dominaţie globală: *Cine domină Rimland-ul domină Eurasia; Cine domină Eurasia deţine destinul lumii în mâinile sale* [6, p. 58-59].

A. Burian subliniază ideea lui N. Spykman, potrivit căreia SUA ocupă o poziție extraordinar de favorabilă, atât în raport cu Heartland-ul, cât și cu Rimland-ul: traversând oceanele Pacific și Atlantic controlează două părți opuse ale Rimland-ului, iar dincolo de Oceanul Înghețat de Nord, apar chiar în inima Heartland-ului. N. Spykman evidenţiază zece criterii în baza cărora trebuie determinată puterea geopolitică a statului: 1) suprafaţa teritoriului; 2) caracterul frontierelor; 3) volumul populaţiei; 4) prezenţa sau lipsa bogăţiilor minerale; 5) dezvoltarea economică și tehnologică; 6) puterea financiară; 7) omogenitatea etnică; 8) nivelul integrării sociale; 9) stabilitatea politică; 10) spiritul naţional [2, p. 53-54].

În perioadele repudierii și renașterii geopoliticii școala geopolitică anglo-americană a cunoscut o ascensiune teoretico-metodologică bazată pe evenimentele din cadrul relațiilor internaționale îmbunătățind și diversificând cadrul ideatic al științei geopolitice. V. Bodocan susține că demersul lui S. Cohen (1925-2021) reflectă aserțiunea fundamentată pe o ierarhizare în ordine descrescătoare, în raport de mărimea spaţială a structurilor regionale. Cercetătorul propune un nou model

de structurare a realităţii internaţionale bipolare, împărţind lumea în două regiuni geostrategice, fiecare dominată de către o supraputere, şi regiuni geopolitice, insistând asupra distincției dintre cele două tipuri de regiuni, explicând că primele au o extindere globală și un rol strategic, iar celelalte, au o extindere regională și un rol tactic [15, p. 62].

În opinia lui R. Săgeată, S. Cohen îşi nuanţează teoria sa prin detalierea structurii spaţiilor ca urmare a introducerii unor noi concepte, ce definesc zone cu importante resurse geostrategice, denumindu-le *shatterbelts* care sunt fragmentate din punct de vedere geopolitic, situate la interferența dintre marile spaţii continentale şi maritime, supuse implicit unor mari presiuni geopolitice, asigurând legătura între aceste regiuni. Cel de-al doilea concept major introdus de S. Cohen este cel de *gateway*, ce desemnează zone distincte din punct de vedere cultural şi istoric, ce joacă un rol integrativ între regiuni, fiind mai dezvoltate economic decât zonele din jur, iar din punct de vedere geografic, statele situate în asemenea zone sunt, ca întindere şi populaţie, mici sau cel mult medii, însă ocupă poziţii ce leagă de obicei două căi comerciale importante, cel mai adesea maritime [6, p. 64-65].

Una dintre cele mai mai prestigioase personalități ale diplomaţiei cu viziuni geopolitice în soluționarea problemelor de securitate, în promovarea intereselor geopolitice ale SUA prin intermediul politicii externe și un susținător al conceptelor geopolitice ale școlii anglo-americane, în special a teoriei atlantismului elaborată de N. Spykman, rămâne a fi H. Kissinger (1923-2023). În perioada activității sale diplomatice a promovat o politică de deschidere a SUA către China, de asemenea, implicându-se activ în problemele Orientului Mijlociu, după războiul de Yom Kippur din 1973 dintre Israel și coaliție de națiuni arabe condusă de Egipt și Siria, precum şi în negocierile cu URSS privind armele nucleare. H. Kissinger şi-a expus principiile de politică externă în lucrarea *Diplomaţia*, care reprezintă o sinteză a istoriei relaţiilor internaţionale din epoca modernă şi contemporană. A. Burian punctează că H. Kissinger promovând ideea *centurilor discontinue*, considera că strategia politică a SUA constă în unificarea zonelor disparate de coastă într-un tot întreg, inserând acele sectoare de țărm care și-au păstrat neutralitatea sau au gravitat spre Eurasia, ceea ce le va permite atlantiștilor să obțină un control deplin asupra Eurasiei și asupra spațiului postsovietic. Concepțiile lui H. Kissinger erau strâns legate de doctrina reținerii nucleare a SUA și NATO, care s-a realizat prin amplasarea armelor nucleare luându-se în considerare particularitățile geopolitice ale zonelor [2, p. 60-61].

Semnificaţia geopolitică majoră a Eurasiei, care îşi păstrează importanţa şi în zilele noastre, a fost reliefată și de Z. Brzezinski (1928-2017), care revine asupra temei, într-un nou context geopolitic postrăzboi rece în lucrarea sa *Marea tablă de şah. Supremaţia americană şi imperativele sale geostrategice* evidențiind liniile generale ale geopoliticii americane în spiritul ideilor lui H. Mackinder conturând o

imagine a spaţiului eurasiatic din care rezultă rolul său esenţial în rivalitatea dintre marile puteri pentru edificarea statutului de supraputere. În opinia sa, Eurasia fiind cel mai mare continent de pe glob şi totodată, o axă geopolitică, reprezintă o necesitate a dominării acestuia în lupta pentru puterea globală prin controlul a două din cele trei zone cele mai avansate şi mai performante sub aspect economic din lume [16, p. 43-48].

Actualmente, în perioada renașterii geopoliticii, gândirea geopolitică a școlii anglo-americane este divizată în două curente distincte, *neoatlantismul* promovat de S. Huntington (1927-2008) și *sfârșitul istoriei* susținut de F. Fukuyama. Conform lui R. Săgeată, teoria *neoatlantistă* a fost descrisă de S. Huntington în monografia *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale* care a apărut ca răspuns la elaborarea și dezvoltarea de către F. Fukuyama în lucrarea *Sfârșitul istoriei și ultimul om* a bazei de idei a noii teorii *neomondialismul*. S. Huntington evidențiază că ideea centrală a teoriei *neoatlantiste* constă în faptul că succesul strategic al Occidentului împotriva ideologiei comuniste nu presupune şi o victorie civilizaţională, considerând că civilizaţiei occidentale i se opun alte şapte civilizaţii şi în consecinţă este necesar ca Occidentul să nu permită tendinţelor centrelor geopolitice antiatlantiste să se coalizeze într-o alianţă continentală periculoasă celei maritime [6, p. 67].

În opinia noastră, conceptele lucrării *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale* care au fundamentat teoria *neoatlantistă* s-au dovedit a fi nerealiste și nerealizabile, deoarece identificarea civilizațiilor pe criteriul religios, considerat cel mai important în această clasificare, nu a edificat civilizații cu caracter unitar în domeniul geopoliticii, mai mult ca atât, acestea împărtășind aceleași valori religioase, culturale, lingvistice aflându-se într-o proximitate geografică regională nu se pronunță solidar în favoarea unei conflict militar cu alte civilizații. Prin urmare, baza teoretică a teoriei *neoatlantiste* necesită regândită în contextul acțiunilor geopolitice inconsecvente de politică externă a statului-nucleu.

A. Dughin subliniază că F. Fukuyama propune următoarea versiune a procesului istoric, considerând că din epoca întunecată a *legii forţei*, a *obscurantismului* și a *manageriatului neraţional al realităţii sociale*, omenirea se îndrepta spre o societate mult mai raţională și mai logică, întruchipată în capitalism, în civilizaţia occidentală contemporană, în economia de piaţă și ideologia liberal-democrată [13, p. 90]. În accepția lui A. Burian, F. Fukuyama a preluat ideile pozitiviștilor T. Hobbes, A. Comte și H. Spencer susținând că *noua ordine* este fondată pe universalizarea sistemului atlantic, aceasta trece dincolo de limitele atlantismului, iar toate regiunile lumii încep să se reorganizeze după un model nou, în jurul centrelor sale mai dezvoltate din punct de vedere economic [2, p. 66-67].

Constituită în perioada clasică școala de geografie politică și geopolitică franceză se identifică prin studiile de cercetare vizând problematica internă a spațiului

francez, revendicându-se din geografia umană și dezvoltându-se, pe de o parte, ca o reacţie de ripostă în confruntarea cu creșterea expansionismului german, mai ales după înfrângerea Franţei de către Prusia, în 1871, iar pe de altă parte, necesitatea extinderii influenței franceze asupra noilor spaţii de pe continentul african și din regiunea asiatică, cu scopul de a forma un mare imperiu colonial, a accentuat concurenţa cu Marea Britanie. Principalii precursori, ideile cărora au stat la baza formării curentului de gândire geopolitică franceză fundamentat pe coordonatele necesităţii de a face faţă rivalităţilor pe continent împotriva Germaniei și pe mare împotriva Marii Britanii, au realizat în plan teoretico-metodologic printr-un curent de reacţie la determinismul promovat de F. Ratzel favorizat de formaţia geografică a celor mai importanţi reprezentanţi ai şcolii franceze de geopolitică: P. Vidal de la Blache, E. Réclus și J. Ancel.

Termenul de geografie politică este creat și folosit inițial în 1750 de economistul francez A.-R.-J. Turgot, pentru care acest termen acoperă o arie apropiată celei a geografiei umane actuale, dar cu o componentă de reflecție asupra unor condiții mai bune de viață, iar termenul de geopolitică, este utilizat pentru prima dată, în cadrul școlii franceze de J. Ancel în lucrarea sa Geopolitique (Geopolitica), publicată în 1936. Ca și în cazul școlii geopolitice germane, unde F. Ratzel este considerat fondatorul acesteia, aportul substanțial în întemeierea școlii geopolitice franceze este realizat de P. Vidal de la Blache (1845-1918), care pe lângă poziția de precursor are și un rol de formator al viitoarelor concepții geopolitice, construcția teoretică ale cărora este bazată pe analiza critică a geografiei politice a lui F. Ratzel, dar și pe reliefarea a mai multor aspecte contradictorii ale școlii geopolitice germane. Potrivit lui A. Dughin, P. Vidal de la Blache în lucrarea sa *Tabloul geografic al Franţei*, publicată în 1903, apelează la teoria solului, atât de importantă pentru geopoliticienii germani, fiind de acord cu factorul geografic și influenţa lui asupra culturii, totodată, considerând că F. Ratzel a supraapreciat, factorul natural, ca fiind unul determinant. P. Vidal de La Blache subliniază că omul este și el un factor geografic de cea mai mare importanţă dar, totodată, el mai este înzestrat și cu iniţiativă [5, p. 47-48].

A. Dughin insistă că critica lui P. Vidal de la Blache a supraaprecierii excesive a lui F. Ratzel a factorului spaţial l-a determinat să elaboreze o concepţie geopolitică deosebită întitulată *posibilismul*. Conform acesteia, istoria politică are două aspecte – spaţial (geografic) și temporal (istoric). Factorul geografic este reflectat în mediul înconjurător, iar cel istoric – în omul însuși. Conceptul *posibilismului* a lui P. Vidal de la Blache a fost acceptat de către majoritatea școlilor geopolitice, fiind considerat ca o modificare a determinismului geografic dur al cercetătorilor școlii geopolitice germane [5, p. 48].

Un alt renumit reprezentant al școlii geopolitice franceze din perioada clasică a fost E. Réclus (1830-1905) care și-a fundamentat demersul său științific geopo-

litic prin exprimarea adeziunii la conceptul geografic reflectând rezultatele observaţiilor realizate cu ocazia mai multor călătorii în lume împărtășind principiului naturalist ce a fost dezvoltat în Germania de K. Ritter. R. Săgeată este de părere că E. Réclus a constatat că geografia nu este altceva decât istorie în spaţiu, tot aşa cum istoria este geografie în timp, precizând că o viziune asupra Terrei este ca o totalitate complexă în permanentă schimbare, iar acţiunea omului asupra mediului este văzută ca o sursă de progres şi regres [6, p. 69]. Cercetătorul de marcă al aceleiași perioade a geopoliticii franceze este J. Ancel (1879-1943) care a continuat cercetările ipotezelor susținute de P. Vidal de la Blache și E. Réclus dezvoltându-le, fiind adeptul unor analize şi sinteze foarte riguroase, pornind de la datele istorice şi geografice, dar și a metodei combinate dintre analiza inductiv-deductivă cu cea istorică, care rămâne în actualitatea construcției teoretice a geopoliticii în explicarea evenimentelor geopolitice, plecând de la anumite *constante geografice*, a ripostat ideilor lui F. Ratzel și K. Haushofer. R. Săgeată punctează că principala preocupare a lui J. Ancel este reprezentată de problematica frontierei, într-un context oferit de propria viziune geopolitică în care realitățile geopolitice trebuie analizate pornind de la relațiile de interdependență existente între grupurile umane și teritoriile pe care le ocupă [6, p. 71].

Revenirea geopoliticii în perioada renașterii s-a făcut simțită îndeosebi în Franța, când a fost constituită cea mai puternică școală contemporană de geopolitică din spațiul european. Dintre cele mai reprezentative contribuții la dezvoltarea geopoliticii moderne și cu un aport substanțial la refondarea acestei științe la avut Y. Lacoste, care prin conținutul lucrărilor sale a marcat noi direcții și moduri de abordare a științei geopolitice. Remarcăm că geopolitica lui Y. Lacoste este puternic centrată pe două dimensiuni, cea statală care include analiza problemelor naționale și cea socială care încorporează investigația problemelor minorităților etnice, fiind considerate printre factorii principali ai scenei politice. În opinia lui R. Săgeată, Y. Lacoste şi-a concentrat atenţia în a repune în drepturi ideile geopolitice valoroase ale perioadei interbelice, considerându-le puncte de plecare pentru demersurile contemporane, readucând în gândirea geopolitică opera lui E. Réclus, evidențiindu-i valoarea geopolitică, și totodată, a eliberat geopolitica germană interbelică de imaginea *ştiinţă nazistă* supunând-o unei analize obiective. În susținerea concepției sale geopolitice, Y. Lacoste se bazează pe hartă, pe care o consideră *prima formă de percepere a spaţiului*, pe istorie, în măsura în care se poate explica evoluția actuală și pe analiza frontierelor, ca expresie a raportului de forţe [6, p. 74-75].

Un alt exponent al școlii geopolitice franceze contemporane este H. Coutau-Bégarie (1956-2012), care în opinia lui S. Neguț relevă motivele revenirii în forță a științei geopolitice, precizând că declinul ideologiilor în general și al marxismului, în special, care nu mai putea oferi explicații credibile ale evenimentelor

internaționale, precum și faptul că lumea a devenit foarte complexă, în care totul este complicat și imaginile sunt distorsionate și este nevoie de o anumită logică pentru a le descifra. În același timp, H. Coutau-Bégarie abordează bulversarea extraordinară a sistemului internațional remarcând dilatarea sistemului internațional și a sistemului strategic [1, p. 31-32]. O. Serebrian evidențiază activitatea științifică notorie a geopolitologului M. Foucher, care a analizat evoluția fenomenul frontierei în timp în perioada contemporană, precum și locul frontierei în reflecția geopolitică, introducând noțiunea de *horogeneză*, acea parte a geopoliticii care studiază originea și dezvoltarea frontierelor [17, p. 95]. S. Neguț reliefează afirmațiile lui F. Thual că geopolitica ne învață să descifrăm actualitatea, și anume în cazul unui eveniment de tensiune, de criză, de conflict, de război, necesitând identificarea actorilor, analiza motivațiilor, cercetarea intențiilor, investigarea alianțelor în curs de formare sau pe cale de dezintegrare, la nivel subregional, regional, continental sau internațional. La rândul său, P. Claval consideră că geopolitica acționează în mai multe direcții, principalele fiind: identificarea puterilor prezente pe scena internațională care decid utilizarea forței și a factorilor care-i influențează; determinarea intereselor vitale ale actorilor internaționali și studierea ideologiilor pe care le legitimează; demonstrarea modului în care mijloacele fiecăruia sunt aplicate prin geostrategii pentru realizarea scopurilor comune [1, p. 32-33].

O altă școală geopolitică importantă care a contribuit substanțial la dezvoltarea științei geopolitice este școala geopolitică rusă, în cadrul căreia s-au realizat cercetări fundamentate pe două coordonate majore ale gândirii geopolitice: 1) la nivel național, orientată spre interiorul țării; 2) la nivel internațional, orientată spre exteriorul țării.

Conform lui R. Săgeată, deschiderea geografiei ruse la începutul sec. XX a creat premisele interacţiunii cu cercetările şi studiile realizate în ţările occidentale, ceea ce a determinat evoluția geopoliticii ruse abordate în baza criticismului şi determinismului de către S. Soloviev (1820-1879) şi G. Plehanov (1856-1918), istorici de formaţie, ce şi-au fundamentat demersurile pe explicarea istoriei prin geografia locului unde aceasta s-a derulat. Principalul exponent al primei tendinţe a fost P. Kropotkin (1842-1921), renumit geograf, care a preluat elemente din gândirea geopolitică a lui K. Haushofer şi le-a adaptat circumstanţelor politice din Rusia, promovând o linie anarhistă de la care s-au inspirat multe dintre sloganurile şi acţiunile politice ale lui V. Lenin [6, p. 77].

Primul geopolitolog rus este considerat P. Saviţkii (1895-1968), economist de formaţie, care împreună cu cneazul N. Trubeţkoi (1890-1938) au pus bazele mişcării eurasiatice fundamentată pe concepţia de *panslavism*, specificând istoria *velikoruşilor*, care afirmau că Rusia este un stat civilizaţional, definit prin centralitatea poziţiei sale, prin apartenenţa sau chiar prin identificarea sa cu Heartlandul, subliniind că Rusia are mai multe argumente, decât China să se numească stat

central. Mai mult ca atât, P. Saviţkii considera că spre deosebire de centralitatea Germaniei, limitată la nivelul Europei, catalogată ca o peninsulă vestică a Eurasiei, Rusia deţine poziţia centrală în cadrul întregului bloc continental eurasiatic [6, p. 77]. Succesorul concepţiei eurasiatice a lui P. Saviţkii a fost istoricul şi etnograful L. Gumiliov (1912-1992), care a pornit de la abordările organicisto-deterministe preluate din geopolitica germană şi de la vechile popoare din spaţiul eurasiatic, formulând propria sa teorie despre etnogeneză, oferind o nouă imagine a istoriei politice a Orientului eurasiatic, pe care îl reprezintă ca un centru distinct de etnogeneză, cu o cultură şi o dezvoltare statală proprie [6, p. 77-78].

Un alt reprezentant al școlii contemporane de geopolitică rusă, considerat și fondator al acesteia este A. Dughin care a promovat şi dezvoltat *curentul neoeurasianismului*, preluând concepţia lui H. Mackinder despre *Heartland*, punând semnul de egalitate între Eurasia şi Rusia. Analizând linia bipolarităţii, A. Dughin accentuează că procesului geopolitic presupune confruntarea dintre polul oceanic (talasocratic), identificat prin SUA şi cel terestru (telurocratic), identificat prin Rusia, totodată, stabilind principiile fundamentale ale gândirii neoeurasiatiste care constau în: 1) păstrarea influenţei asupra *străinătăţii sale apropiate* (spaţiul postsovietic) care este necesară pentru reafirmarea Rusiei ca mare putere; 2) cooperarea cu Occidentul pentru dezvoltarea economică şi tehnologică a Rusiei, cât şi pentru evitarea izolaţionismului în cadrul sistemului internaţional; 3) păstrarea unicităţii culturale şi geografice a Rusiei pentru conservarea statutului de mare putere eurasiatică [5, p. 105-111].

Alături de celelalte școli de gândire geopolitică, menționăm prezența și rolul școlii geopolitice românești în sistemul mondial de cercetare a științei geopolitice prin contribuția substanțială adusă la dezvoltarea științei geopolitice oferind un ansamblu teoretic și aplicativ al lucrărilor elaborate de numeroși oameni de știință, care sunt fundamentate pe revendicarea necesităților vremii, identificând și orientarea pur defensivă a studiilor. Fondatorul școlii geopoliticii românești este considerat S. Mehedinţi (1868-1962), care potrivit teoriei sale susținea că, înţelegerea geopolitică a unui popor trebuie să se fundamenteze pe două repere: cea legată de dinamica spaţiilor şi cea legată de dinamica popoarelor, specificând în ideea centrală a studiului său că, istmul ponto-baltic, strâmtorile ponto-mediteraneene, Dunărea şi Carpaţii sunt de importanţă strategică pentru statul naţional român în raport cu vecinătăţile sale. Ulterior, în contextul necesității supraviețuirii și continuităţii etnice şi politice a poporului român, S. Mehedinţi și-a axat demersul său științific pe argumentarea geopolitică, susținând ideea *geopoliticii națiunii și a statului național cu caracter defensiv*, centrată pe apărarea pamântului și neamului românesc [6, p. 83].

Un alt reprezentant celebru al școlii geopolitice românești este I. Conea (1902-1974), care este considerat primul teoretician al geopoliticii româneşti, ce a formu-

lat o concepţie proprie, unitară, asupra noii ştiinţe. R. Săgeată subliniază că I. Conea a corelat apariția geopoliticii cu permanentul proces de îngustare a frontierelor, acestea devenind în timp din fâşii largi, din ample spaţii de interferenţă etnică şi culturală, nişte linii simbolice. Totodată, aplicând modul său de abordare a ştiinţei geopolitice, cercetătorul a afirmat că geopolitica studiază jocul politic dintre state. În studiile sale, axate îndeosebi pe spaţiul montan carpatic, I. Conea combate teza *hotarelor naturale*, demonstrând că nici munţii şi nici fluviile nu despart, ci mai curând unesc, precizând că munţii au rolul de conservator al elementului naţional, în vreme ce mările şi stepele sunt artizanii schimbului intercultural, al nivelării civilizaţiilor. De asemenea, pornind de la teoria spaţiului vital a lui F. Ratzel, I. Conea susține că Transilvania este nucleul etnic şi cultural al românilor, care este un veritabil *mittelpunkt* al României [6, p. 83].

În viziunea lui R. Săgeată, ideile geopolitice ale lui I. Conea au fost ulterior dezvoltate de către N. Rădulescu (1905-1989) analizând poziţia geostrategică a României pornind de la statutul geopolitic al Dunării, denumit *drum fluvial* reprezentând graniţă între Europa Central, Europa Orientală şi Europa Balcanică. Preluând şi analizând opiniile mai multor cercetători ca, J. Ancel, E. Martonne, G. Wirsing și J. Cvijič, N. Rădulescu susține apartenenţa României la spaţiul central-european, fapt argumentat prin convergenţa dintre elementele fizico-geografice, economico-sociale şi etno-culturale [6, p. 84].

Un alt promotor al ideilor lui I. Conea este V. Mihăilescu (1890-1978), care a studiat rolul României la interferența geografică şi geopolitică, precum şi capacitatea sa de absorbţie, de atenuare şi neutralizare a conflictelor, abordând frontiere pacifice şi frontiere conflictuale, susţinând teza efectelor difuze ale deplasărilor de frontieră. V. Tufescu (1908-2000), a analizat poziţia geopolitică a României prin prisma reţelelor economice continentale, respectiv a plasamentului economic al ţării în raport cu relaţia dintre Europa și Asia. M. Popa-Vereş la fel prin abordarea în studiile sale a aspectului economic a adus în discuţie unitatea pământului românesc, punând în centrul atenţiei sistemul de comunicaţii, ca factor determinant în viaţa economică şi socială a statului [6, p. 85-86].

Conform lui R. Săgeată, discursul geopolitic a lui Gh. Brătianu (1898-1953) fundamentează teza *spaţiului de securitate*, care reliefează diferenţierele între spaţiul etnic, teritoriul naţional şi spaţiul de securitate. În opera sa geopolitică Gh. Brătianu evidenţiază rolul geostrategic al celor trei componente definitorii ale spaţiului românesc: Munții Carpaţi, Râul Dunărea şi Marea Neagră, susținând că există două poziţii geopolitice cheie, pe care România trebuie să le includă obligatoriu în calculele sale geostrategice, acestea fiind: sistemul de strâmtori Bosfor și Dardanele şi Peninsula Crimeea, ca un avanpost peste tot complexul maritim al Mării Negre. În analizele sale A. Golopenţia (1909-1951) a pornit de la distincţia dintre frontierele etnografice (realităţile din teren) şi frontierele politice (rezulta-

tele decise în urma negocierilor politice), în care abordează fenomenul forme fără fond, care reprezintă acele entități statale ce nu conțin componenta etnică corespunzătoare, ale căror graniţe sunt trasate necorespunzător în raport cu factorul etnic [6, p. 87].

Prin urmare, geopolitica a evoluat de la primele tentative de a se separa de la geografia politică prin elaborarea teoriilor generale, care viza cu predilecţie determinarea edificării curenților științifici în cadrul școlilor de gândire geopolitică, până la conceperea geopoliticii în calitate de știință atotcuprinzătoare și integratoare, identificând și utilizând totalitatea de metode și concepții de cercetare teoretică a geopoliticii, atât în manifestările relaționale concrete dintre subiecții geopolitici și obiectele geopolitice, cât şi a factorilor obiectivi geografico-spațiali, care determină politicile în plan intern și extern ale actorilor geopolitici, contribuind la promovarea pluralismului teoretic şi metodologic în domeniu ce a devenit o normă general acceptată a investigaţiilor în materie. Totodată, geopolitica în plan epistemologic, ca obiect de investigaţie, urmăreşte direct descrierea, descifrarea, explicarea, interpretarea şi înţelegerea complexității fenomenelor și proceselor geopolitice, care este în măsură să contribuie la definirea statutului disciplinar al geopoliticii, atât sub aspect ontologic, cât şi în plan epistemologic, ca în ultimă instanţă să se asigure demarcarea cadrului ştiinţific precum şi să se definească identitatea academică a domeniului.

2. Repere epistemologice ale securitologiei

Vom aborda în continuare conceptul de securitate din perspectiva securității naționale, care în mod special ocupă un loc central, întrucât statele domină multe din condițiile ce determină stabilitatea securității la diferite niveluri, iar ele până la urmă par a fi incapabile să coopereze în domeniul securității naționale și să coexiste armonios într-un context geopolitic constructiv. În pofida faptului că actualmente în securitologie încă nu există o școală de gândire coerentă, ideile căreia să fie pe larg acceptate de majoritatea cercetătorilor și experților din domeniu, totuși se constată o cantitate mare de lucrări care servesc drept referințe bibliografice în cadrul dezbaterilor teoretice ce se situează de partea empirică, tratând problemele și soluțiile securității naționale. Majoritatea dintre aceste surse provin din subdomeniul studiilor strategice unde securitatea este un punct central normativ, care este abordat prin prisma politicilor externe, militare, economice etc., în vederea asigurării securității naționale, la care se pot alătura numeroasele cercetări științifice din studiile de securitate cu dezbateri și soluții pertinente cazurilor abordate, având toate componentele necesare pentru consolidarea cadrului teoretico-aplicative prin integrarea acestor două domenii în unul singur denumit Securitologie, termen cunoscut și utilizat doar în cercurile restrânse ale cercetătorilor și experților din do-

meniul de securitate, fapt care necesită a fi promovat și susținut pe larg în cadrul programelor de studii universitare și postuniversitare.

A. Wolfers susținea supoziția că securitatea națională reflectă în mod cert orientarea dominantă empirică în complexitățile multidimensionale ale conceptului de securitate. Cercetătorul a caracterizat fenomenul de securitate ca fiind un simbol ambiguu, care s-ar putea să nu aibă absolut niciun înțeles, descurajând interesul în dezvoltarea securității ca abordare fundamentală în înțelegerea relațiilor internaționale. H. Bull, B. Brodie, F. Trager și F. Simonie și-au adus valoarea contribuind la elucidarea dificultăților aplicării conceptului de securitate în timpul dezbaterilor la începutul anilor `80. H. Macdonald a supus analizei ambiguitatea conceptului de securitate, concluzionând ca fiind unul neadecvat, opinie împărtășită și de H. Mouritzen [18, p. 46-47]. R. Jervis în cercetările sale a examinat ideea regimurilor de securitate care se axează pe reorientarea obiectului de investigație de la stat la nivel de analiză sistemică a securității [19, p. 83-85], iar G. Krell a aplicat metoda de analiză critică a conceptului de securitate excesiv de militarizat din perspectiva cercetărilor pentru pace [20, p. 17]. A. Wolfers, de asemenea, a criticat conceptul de securitate ca fiind unul excesiv de îngust, considerându-l slab conceptualizat, dar puternic politizat, fiind dominat în perioada războiului rece de către ideea de *securitate națională*, precum și de interpretarea militarizată a securității care a accentuat această abordare în cadrul teoriei securității [20, p. 17]. R. Ashley, deopotrivă n-a fost de acord cu abordările reducționiste a analizei securității, din punctul de vedere al actorului, exprimând părerea că este necesară o viziune mai cuprinzătoare și mai sistematică pe relațiile dintre state care va servi drept un factor principal de exacerbare a dilemei securității [21, p. 68-75].

În altă ordine de idei, K. Booth a susținut că limitările etnocentrice, referitoare la state, din cadrul studiilor strategice, sunt nu doar dezechilibrate față de caracterul problemei, ci și periculoase, în identificarea și realizarea soluțiilor prin intermediul politicilor de stat, care agravează problema securității naționale. R. Ashley susține supoziția lui K. Booth potrivit căreia acele strategii care nu încearcă să facă parte din soluție, vor deveni fără îndoială o parte tot mai importantă a problemei de securitate [22, p. 133]. De remarcat că și L. Beaton a considerat necesitatea de a extinde concepțiile cu privire la securitate cu excepția securității naționale, excluzând o serie de considerații sistemice [23, p. 125-128]. S. Hoffmann a argumentat, din altă perspectivă, necesitatea de a transforma securitatea națională într-un aspect al ordinii politice mondiale [24, p. 252], iar, H. Bull disociindu-se de S. Hoffmann s-a pronunțat împotriva autointeresului excesiv în abordările securității naționale, în sensul unei priviri mai largi a perspectivelor comune și legăturilor dintre securitățile tradiționale [25, p. 28-29].

J. N. Rosenau a încercat să abordeze evoluţia mediului de securitate internaţională, înainte şi după războiul rece, prin prisma teoriei a complexităţii identificând

corelaţia dintre teoria complexităţii şi conceptul de securitate, concluzionând că securitatea este adânc implicată într-un proces de transformare epocală, proces susţinut de o nouă viziune asupra lumii şi, implicit, asupra mediului de securitate [26, p. 35-39]. L. Krause și J. Nye îl contrazic pe J. N. Rosenau, fiind de părerea că nici economiștii, nici cercetătorii din științele politice nu au acordat suficientă atenție complexității conceptului de securitate, inclusiv rolului său în amplificarea altor valori [27, p. 329]. În același timp, A. Wolfers acreditează opinia că noțiunea de securitate restrânsă la nivelul statelor individuale și al problemelor militare este în mod inevitabil inadecvată, care conduce dilema securității într-un punct de o maximă intensitate [28, p. 147]. În această ordine de idei, A. Wolfers se pronunță și în contextul ambiguității fenomenului securității, la fel ca și C. Schultze care punctează că conceptul de securitate națională nu duce în sine la o formulare exhaustivă a fenomenului, evidențiind o largă varietate de riscuri și amenințări [29, p. 529-530].

În pofida acestor avertismente un număr mare de cercetători au încercat să definească noțiunea de securitate. J. Balazs consideră că securitatea internațională este determinată în fond de securitatea internă și externă a diferitelor sisteme sociale, de măsură în care, în general, identitatea sistemului depinde de circumstanțele externe [30, p. 146]. D. Baldwin subliniază că conceptul de securitate, în pofida multiplelor dezbateri, rămâne încă nebulos, deseori utilizat ca pretext, scuză sau justificare pentru diferite măsuri politice strategice mai mult sau mai puţin îndreptăţite [31, p. 9]. I. Bellany susține că securitatea în sine este o relativă absență a războiului, combinată cu o relativ solidă convingere că niciun război care ar putea avea loc nu s-ar termina cu o înfrângere [32, p. 102]. P. Hartland-Thunberg este de părerea că securitatea națională este capacitatea unei națiuni de a-și urmări cu succes interesele naționale, așa cum le concepe ea, oriunde în lume [33, p. 50]. W. Lippmann afirmă că o națiune este în siguranță în măsura în care nu se află în pericol de a trebui să sacrifice valori esențiale, iar dacă este provocată, să și le mențină obținând victoria într-un război [28, p. 150].

M. Louw opinează că securitatea națională include politica tradițională de apărare și de asemenea, acțiunile nonmilitare ale unui stat, pentru a-i asigura totala capacitate de a supraviețui ca entitate politică, în scopul de a-și exercita influența și de a-și realiza obiectivele interne și internaționale [34, p. 4]. G. Luciani accentuează că securitatea națională poate fi definită drept capacitatea unui stat de a se opune agresiunii din exterior [35, p. 151]. L. Martin reliefează că securitatea este asigurarea bunăstării viitoare [36, p. 12], iar J. Mroz se pronunță în favoarea ideii că securitatea este absența relativă a amenințărilor cu distrugerea [37, p. 105]. F. Trager și F. Simonie definesc securitatea națională ca o parte a politicii guvernamentale care are drept obiectiv crearea condițiilor politice, naționale și internaționale, favorabile pentru protejarea sau extinderea valorilor naționale vitale împotriva adversarilor

existenți sau potențiali [38, p. 36]. R. Ullman exprimă părerea că o amenințare a securității naționale este o acțiune, care amenință un timp îndelungat sau scurt degradarea calității vieții locuitorilor statului [39, p. 133].

A. Wolfers a încercat să promoveze o altă viziune în care securitatea națională este abordată în calitate de valoare, afirmând că securitatea este o valoare, pe care un stat o poate avea într-o măsură mai mică sau mai mare, comparând-o cu puterea şi bunăstarea, alte două valori de importanţă crucială în teoria securitologiei [40, p. 482-489]. Prin urmare, A. Wolfers evaluează securitatea din perspectiva a două sensuri obiectiv și subiectiv. Sensul obiectiv se referă la prezența sau absența amenințărilor la adresa valorilor dobândite, iar sensul subiectiv vizează prezența sau absența temerii că asemenea valori vor fi atacate [28, p. 150]. Din acest punct de vedere K. Booth specifică referindu-se la state și la indivizi că cineva se poate simţi în siguranţă fără a fi de fapt în siguranţă , la fel cum cineva poate fi liber de ameninţări reale, însă nu crede în lipsa acestora [41, p. 105].

În același timp, B. Buzan afirmă că securitatea naţională nu trebuie confundată cu funcţionarea instituțională a statului, precizând că securitatea se referă la absenţa ameninţărilor care periclitează existenţa statului și/sau individului ce subminează condiţia acceptabilă de calitate a vieţii comunităţilor de indivizi [20, p. 30]. K. Booth completează această idee specificând că securitate este, de fapt, și supravieţuirea, referindu-se la lipsa ameninţărilor faţă de valorile de bază, cum ar fi: libertatea de a alege din mai multe opţiuni [41, p. 102]. În accepția lui A. Burian dimensiunea geopolitică a conceptului de securitate națională înseamnă supraviețuirea fizică a statului, apărarea și menținerea suveranității și integrității teritoriale, capacitatea de a reacționa în mod adecvat la orice amenințări reale și potențiale din exterior. Totodată, cercetătorul nu face diferență dintre noțiunile: *securitate*, *securitatea naţională*, *securitatea statului* și *asigurarea supravieţuirii statului* [2, p. 196].

O altă viziune privind conceptul de securitate națională este expusă de N. Albu, potrivit căreia fiecare stat în procesul de identificare a ideii de asigurare a securității naționale, trebuie să țină cont de trei aspecte: 1) tendințele majore de evoluție a sistemului internațional; 2) modalitatea în care statul are posibilitatea să cunoască și să înțeleagă necesitatea evaluării corecte a proceselor interne manifestate prin gradul de coeziune socială; 3) capacitatea de mobilizare pentru protejarea de eventualele riscuri și amenințări la adresa securității naționale. În opinia sa, și gradul de importanță a conceptului interesului național în definirea securității naționale a devenit unul major, transformându-se într-un factor fundamental în edificarea consensului național [42, p. 14-15].

În accepția lui B. Buzan, două abordări au dominat gândirea referitoare la problema conceptului de securitate până în anii `80, determinând o polarizare puternică și conflictuală în contextul dezbaterilor teoretice privind securitatea, exprimată

prin afirmația realiștilor că securitatea este un derivat al puterii manifestată de un actor cu suficientă putere pentru a deține o poziție dominantă obținând securitatea ca rezultat al acesteia, pe când idealiștii se pronunțau în favoarea ideii că securitatea trebuie tratată ca pe o consecință a păcii durabile care ar asigura securitatea tuturor [20, p. 14]. Suntem de acord cu ideea lui B. Buzan că, securitatea națională se referă în primul rând la soarta colectivităților umane și abia în al doilea rând la securitatea personală, a ființelor umane individuale. Întrucât statele sunt elementele dominante de cercetare, securitatea națională este problema centrală, atât în cazul referirii la stat, cât și în aplicarea directă la elementele sale etnoculturale, care pot fi afectate de factori din cinci sectoare principale: militar, politic, economic, societal și de mediu, care operează izolat unul de celălalt fiecare definind un punct central în cadrul problematicii securității naționale și ordonând prioritățile care se află într-o strânsă interdependență [20, p. 30].

Considerăm că din punct de vedere teoretic, conceptualizarea ideii de securitate a cunoscut o profundă redimensionare, mai ales la începutul perioadei postrăzboi rece, când s-a prefigurat două curente de gândire critică în securitologie, care și-au păstrat actualitatea în cercetare până în prezent. Primul pledează pentru extinderea noțiunii tradițională de securitate, dar și a cercetărilor în acest domeniu păstrând viziunea inițială în care statul este obiectul principal de referință al investigațiilor în securitologie, dar care prezintă și o analiză a impactului politicii externe și interne, a situației economice, a condițiilor societale asupra asigurării securității naționale, iar al doilea susține ideea aprofundării conceptului de securitate națională în contextul noilor investigații științifice, confirmând schimbările de perspectivă asupra fundamentelor ontologice și epistemologice în securitologie promovând astfel de factori importanți ca individul și problematica identității sociale respingând elementele constitutive ale statului în studierea securității naționale, accentuând importanța contextului istoric și politic în formarea ideilor despre conceptul de securitate.

Reprezentanții grupului de extindere a conceptului de securitate M. Ayoob, O. Waver, M. Klare, D. Thomas, H. Haftendorn, R. Keohane și C. Wallander constată, în dezacord cu supoziția grupului de aprofundare a conceptului de securitate națională, necesitatea de a examina corelația dintre securitate și factorii interni ce determină dinamica geopolitică a statelor, precum și problema de impact pe care instituțiile internaționale o exercită asupra securității internaționale. M. Ayoob relevă că, deși orice criză internă unui stat poate fi considerată un potențial factor de destabilizare a securității acelui stat, totuși, ea va depinde întotdeauna și de contextul spațial geopolitic, dacă o anumită situație va fi considerată o amenințare sau nu [43, p. 142-144]. O altă analiză a lui M. Ayoob relevă ideea diferențelor dintre statele în curs de dezvoltare și cele dezvoltate, afirmând că există cel puțin două viziuni diferite despre securitate, structurate pe axa diferențierii scenei internaționale

în Nord și Sud. Mai mult ca atât, cercetătorul precizează că relațiile de securitate dintre țările din Nord și cele din Sud sunt diferite, ceea ce reprezintă o asimetrie, prin care M. Ayoob promovează supoziția că securitatea rămâne un concept corelat de stat și conectat la problematica securității internaționale [44, p. 9, 24-25].

P. Ricketts, R. Keohane, C. Wallander și H. Haftendorn păstrează statul ca obiect de referință al securității susținând din punctul de vedere al abordării neoliberale a relațiilor internaționale ideea importanței resurselor economice în relațiile dintre state și efectele pozitive pe care instituțiile internaționale le pot genera pentru consolidarea securității naționale. Prin urmare, fără a formula o definiție neapărat nouă despre securitate, experții sugerează faptul că în perioada postrăzboi rece amenințările la adresa securității naționale s-au transformat mai degrabă în riscuri și vulnerabilități ale statului [45, p. 22].

R. Stoicescu este de părerea că importanța teoretică a analizei pe care o prezintă adepții grupului de extindere a conceptului de securitate nu este neapărat valoarea sa de adevăr științific, ci faptul că reflectă în ce direcții au evoluat dezbaterile epistemologice despre securitate. În opinia sa, fără a elabora o definiție nouă, autorii sugerează interdependența dintre elementele, inclusiv geopolitice, care creează o nouă situație de securitate [46, p. 83]. În această ordine de supoziții, ideea riscului ca element necesar și din ce în ce mai prezent în analiza problematicii securității naționale a fost introdusă de U. Beck și N. Luhman, fondatorii noțiunii de *societate de risc*, potrivit cărora riscul poate fi definit ca un mod sistematic de a gestiona insecuritățile produse și create de procesul de modernizare al societății [47, p. 183]. Nu suntem de acord cu R. Stoicescu că riscurile nu au devenit elementele centrale ale cercetării în securitologie, ci doar amenințările și vulnerabilitățile statului, deoarece în 2014 când a revenit în forță dimensiunea geopolitică a securitologiei, riscurile fie interne sau externe au început să reprezinte un grad mult mai sporit de pericol făcând parte din categoria celor iminente pentru securitatea statului pe o perioadă medie sau lungă, iar ignorarea acestora într-o analiză de identificare și combatere realizată în cadrul documentelor strategice ale politicilor de asigurare a securității naționale va rezulta în amplificarea pericolele riscurilor care vor deveni amenințări reale, contracararea cărora va fi mult mai dificilă sau chiar imposibilă.

B. Buzan și O. Waever exponenții Școlii de la Copenhaga, sunt de asemenea susținătorii grupul de extindere a ideii de securitate, promovând o perspectiva complexă asupra securității naționale, astfel contribuind la elucidarea în primul rând, a aspectului național al abordării securității, accentuând importanța securității naționale ale unui stat, iar în al doilea rând, a semnificației dinamicii securității care este relațională și bazată pe interdependența dintre state, ce determină securitatea internațională manifestându-se mai mult în condițiile sistemice influențând felului în care statele se simt mai mult sau mai puțin în siguranță [20, p. 22]. Potrivit lui

O. Waever, care completează ideea lui B. Buzan ce oferă o imagine complexă a agendei ambițioase pentru securitologie, un stat este preocupat de păstrarea și consolidarea suveranității pe când o societate caută să-și întărească și să-și prezerve identitatea, astfel, cercetătorul concluzionează că securitatea statului și securitatea societală sunt egale într-o țară și pot oricând să fie amenințate sau să fie percepute în pericol [48, p. 132].

Reprezentanţii Şcolii de la Copenhaga oferă o metodă operaţională constructivistă în definirea conceptului de securitate națională, ce ilustrează cadru de analiză care este aplicat, atât în domeniul militar, cât și în cele non-militare ale securităţii, iar rezultatul constă în elaborarea unei hărți a problemelor contemporane ale securităţii, fiecare fiind identificată de patru variabile: caracteristica spaţială (local, regional, global), localizarea sectorială (militar, politic, economic, societal și de mediu), identitatea principalului actor (state, actori societali, organizaţii internaţionale) şi natura obiectului de referinţă (state, naţiuni, mediul înconjurător) [49, p. 10].

În opinia noastră, argumentele exponenților curentului de extindere a conceptului de securitate, adepții cărora suntem și noi, constată factorii care au fost ignorați în legătură cu securitatea națională, cu puține excepții, păstrând statul ca obiect principal de referință accentuând și factorii domestici sau instituționali considerându-i importanți, cum ar fi: supraviețuirea statului sau suveranitatea sa, care rămân ideea principală a acestui grup de cercetători, ce nu pun în dezbatere securitatea individului și acceptă multe elemente complementare esențiale ca, interesele naționale, statalitatea, societatea etc. În contextul contradicțiilor permanente între stat și individ, persoană sau om ca obiectul de referință al securității naționale, considerăm că statul trebuie să-și păstreze importanța primordială în cercetarea domeniului de securitate națională, deoarece un stat cu un sistem instituțional vulnerabil în domeniul securității menit să asigure toate componentele securității naționale nu va fi în stare să asigure un grad înalt de securitate individuală, care este determinat de capacitatea instituțională a structurilor de stat și nu invers, iar argumentul că însăși statul poate deveni o amenințare la adresa securității persoanei sau anumitor grupuri de indivizi nu rezistă argumentelor care afirmă că și persoana sau grupuri de indivizi pot deveni o amenințare la adresa securității naționale.

Un al curent de cercetare a conceptului de securitate este studiul de analiză critică al securității care realizează investigații în profunzime fiind creat pe marginea ideii necesității reformulării importante a conceptului. Elaborată de cercetători și experți această abordare propune câteva premise ontologice și epistemologice importante, fără a pretinde la statutul de școală de gândire propriu-zisă. K. Krause exprimă opinia că principalii actori în relațiile internaționale sunt, atât statele, cât și alte entități care sunt construcții sociale produse ale conexiunilor istorice, politice, economice și sociale, ce sunt constituite prin practici sociale care creează procese

ce determină întemeierea de identități și de interese naționale [50, p. 298-302].

Reprezentanții studiilor critice de securitate contestă statul ca singur obiect referent al securității și se opun ideii că anarhia internațională este o realitate, susținând importanța securității individului și a implicațiilor pe care aceasta le poate avea asupra modului în care decidenții politici acționează și optând pentru adâncirea cercetării conceptului de securitate incluzând problema pericolelor ecologice, economice și a migrației ilegale ca factori ce pot redefini nivelul de înțelegere a securității naționale. K. Krause şi M. C. Williams sunt de părerea că, în majoritatea analizelor realizate despre securitate se vorbeşte mult despre conceptul acestui fenomen şi mai puţin despre ceea ce este securitatea de fapt, precizând că acest lucru nu este neapărat negativ, ci dimpotrivă obiectul de cercetare al securității interacționează cu contextul spaţial geopolitic şi poate fi un act sau mai degrabă o practică decât un lucru în sine [51, p. 37].

O altă idee a securităţii, totalmente diferită, este expusă de A. Mathias, care consideră că securitatea se referă la capacitatea unui sistem de a procesa elementele de diferenţă cu alte sisteme şi în acest sens are legătură cu identitatea sa politică, socială şi militară, reliefând că securitatea va fi întotdeauna legată de ideea de siguranţă şi supravieţuire a statului [52, p. 26].

Alte abordări critice ale securității statului evidențiază faptul că conceptul, în viziunea lui D. Campbell a fost, în unele cazuri, fundamentat și condiționat de discursuri ale pericolului, fiind explorat mecanismul creării *ortodoxiei* de către SUA în materie de securitate, utilizând dihotomia alterității în scopul definirii a ceea ce SUA nu sunt și trebuie să combată ca potențial pericol [53, p. 57-63].

O altă cercetare critică în abordarea problematicii securității naționale este modalitatea în care amenințările la adresa securității unui stat sunt identificate pentru a le încadra într-o anumită perspectivă. E. Adler prezintă *teoria comunităților epistemice* în contextul studiului critic la prezența amenințărilor, susținând că comunitățile epistemice sunt existența unor corpuri de cunoștințe și interese comune ce interacționează depășind hotarele statelor implicate într-un conflict, care pot determina o înțelegere reciprocă privind eventualitatea dezamorsării discursurilor ce încurajează o atitudine ostilă față de un alt stat [54, p. 111-116]. La fel și P. Haas împărtășește teoria comunităților epistemice considerându-le elemente propice dezvoltării comunităților de securitate, care sunt percepute ca o garanție împotriva potențialelor conflicte. În opinia sa, argumentul comunităților de securitate promovează ideea că securitatea are nevoie de actori care să posede o înțelegere comună a lumii în care evoluează [55, p. 7-16]. A. Mathias susține că securitatea este o practică ce creează hotare și sprijină diferențele dintre sisteme, constituind o sumă de mecanisme ce poate contribui la o mai bună înțelegere a transformărilor structurale în evoluția de sistem [52, p. 32-35]. A. Wendt consideră, în contextul studiului securității naționale, că securitatea națională este în primul rând ceea ce

statele înțeleg prin securitate și capacitatea de a asigura acest concept care este legat de circumstanțele naționale ale statelor [56, p. 423-425].

Considerăm că securitatea va fi întotdeauna legată de ideea de siguranță și supraviețuire geopolitică a statului ca element fundamental al securității. Subliniem că noțiunea de securitate nu poate fi analizată fără a lua în considerare schimbările de perspectivă a contextului de revenire a subiectului *geopolitic* în abordarea problematicii securității, fiind determinată de anexarea, în 2014 a Peninsulei Crimeea de către Federația Rusă. Prin urmare, prima etapă a perioadei postrăzboi rece s-a încheiat în 2014, în care a fost edificat un nou sistem internațional *uni-multipolar echilibrat geopolitic*, ce era structurat, pe de o parte, de o supraputere geopolitică – Statele Unite ale Americii, iar pe de altă parte, de mai mulți poli de putere geopolitică – franco-german, Federația Rusă și China. Deși, fiecare pol de putere avea propria agendă de realizare a intereselor geopolitice în plan internațional, însă prioritatea comună a acestora era soluționarea problemelor globale și gestionarea crizelor de securitate internațională prin cooperare, astfel nepermițând dezechilibrul sistemului internațional. După 2014 a început a doua etapă a perioadei postrăzboi rece în care geopolitica și-a intensificat pozițiile în cadrul relațiilor internaționale, a consolidat dimensiunea geopolitică a arhitecturii sistemului de securitate internațională și a păstrat același sistem internațional *uni-multipolar echilibrat geopolitic*, dar cu un aspect geopolitic mai consistent, care de asemenea, s-a încheiat în 2022, an în care a început a treia etapă a perioadei postrăzboi rece prin desfășurarea evenimentului semnificativ pentru securitatea europeană, acesta fiind, agresiunea armată neprovocată a Federației Ruse pe întreg teritoriul statului vecin Ucraina, fiind edificat un sistem internațional *uni-multipolar neechilibrat geopolitic*, după încheierea căreia se va finaliza și perioada postrăzboi rece, care va pune bazele unui nou război rece.

După 24 februarie 2022 sistemul internațional *uni-multipolar neechilibrat geopolitic* se manifestă printr-un război declanșat la scară largă de către Federația Rusă împotriva Ucrainei, ambele părți beligerante fiind susținute politic, diplomatic, militar și economic, prima de statele autoritare precum: China, Coreea de Nord, Iran și Belarus, iar a doua de statele democratice Occidentale, ceea ce a contribuit la demararea cursei înarmării convenționale a țărilor de pe continentul eurasiatic și ulterior va determina redimensionarea structurii geopolitice a unui nou sistem de securitate internațională fundamentând procesul de reconfigurare și a unui nou sistem internațional care va fi unul *bipolar militar-asimetric neechilibrat geopolitic* (polul Occidental și polul anti-Occidental), în care polul nu va fi reprezentat de o singură supraputere, dar de un grup de state cu interese geopolitice și cu viziuni de asigurare a securității internaționale comune, în fruntea căruia se va poziționa statul-lider cu cea mai mare capacitate și potențial politico-militar ce va garanta securitatea statelor aliate ca urmare a edificării unei alianțe/organizații

în care vor fi regândite și promovate de către statele membre *subiecți geopolitici* a valorilor geopolitice în domeniul securității, cum ar fi: relațiile geopolitice de securitate; arhitectura geopolitică de securitate; geopolitica mediului de securitate; interese geopolitice de securitate; sferă de influență geopolitică de securitate, iar pentru securitatea statelor non-membre *obiecte geopolitice* geopolitica va devenit un factor extern de risc și o amenințare, care le va determină politicile de securitate prin adoptarea statutelor de neutralitate sau de aderare la una dintre aceste entități politico-militare de securitate și apărare colectivă.

3. Interdisciplinaritatea noii direcții științifice în domeniul cercetării securitologiei – Geosecuritologia

În opinia noastră, factorii epistemologici de bază, care constituie știința geopolitică sunt: geografici, politici, militari, economici, societali, demografici, culturali, confesionali și ecologici, ce corespund cu componentele securității la nivel național, demonstrează o corelație, o interacțiune și o interdependență în procesul de cercetare a dimensiunii geopolitice, care este determinantă în investigarea securitologiei și fundamentează o nouă direcție științifică în domeniul cercetării securitologiei – „Geosecuritologia", ce va aborda dimensiunea geopolitică ca fiind un element esențial al echilibrului de putere al sistemului de securitate internațională, al arhitecturii mediului de securitate regională, precum și al politicilor de asigurare a securității naționale.

Considerăm necesară fundamentarea teoretică și definirea unei noi direcții științifice în domeniul cercetării securitologiei – „Geosecuritologia", care va consolida aserțiunea lansării și promovării unor analize actualizate și perfecționate, fiind indispensabile pentru procesul de cunoaștere a fenomenului geopolitic postrăzboi rece, ce determină realizarea evenimentelor și acțiunilor de securitate din partea statelor în contextul transformărilor structurale de sistem internațional. *Fundamentarea teoretică a Geosecuritologiei abordată în calitate de nouă direcție științifică de cercetare în cadrul securitologiei reprezintă prin conținut un fenomen combinativ multiaspectual, ce întrunește valențe corelative ale două ramuri științifice complexe a cunoașterii „geopoliticii" și „securitologiei", care fiind supuse analizei bazate pe interacțiune pentru stabilirea raporturilor între aceste domenii, au provocat numeroase dezbateri academice evidențiind aspectul geopolitic ca fiind unul determinant în comportamentul statelor în procesul de asigurare a securității, totodată, alimentând luări de poziție atât convergente ca esență, cât și diametral opuse din cauza naturii și cadrului epistemologic dificil supus investigațiilor științifice comparativ cu obiectele de studiu ale altor științe sociale. Geosecuritologia este o nouă direcție științifică de cercetare în cadrul securitologiei care investighează dimensiunea geopolitică a domeniului de securitate analizând totalitatea valorile*

geopolitice, care determină evoluția/involuția fenomenului de securitate, cum ar fi: relațiile geopolitice de securitate dintre state; arhitectura geopolitică de securitate; geopolitica mediului de securitate; interesele geopolitice de securitate ale statelor; sfera de influență geopolitică de securitate din perspectiva prevenirii, identificării și combaterii riscurilor și amenințărilor sub aspectul asigurării și stabilității securității internaționale, constituirii și consolidării complexelor de securitate regională și sporirii rezilienței componentelor securității naționale.

Caracterul inovator al rezultatelor obținute în cadrul cercetării constau în formularea definițiilor de sinteză ale conceptelor și noțiunilor de bază ale Geosecuritologiei, prin ajustarea acestora la obiectul de investigație prin valorificarea dimensiunii geopolitice a securității:

1) „ordinea mondială” *este starea relațiilor internaționale determinată de procesul de transformare structurală a sistemului internațional, având un aranjament geopolitic a puterii stabilite în cadrul relațiilor dintre actorii internaționali și acreditând anumite reguli și principii generale de comportament al acestora pentru a păstra pacea și securitatea internațională;*

2) „sistemul internațional” *este rezultatul care reprezintă redistribuirea puterii geopolitice mondiale prin interacțiunea de cooperare sau de violență dintre state în calitate de actori principali ai relațiilor internaționale, care dețin statute de supraputere sau de mari puteri, sau dintre organizații internaționale, alianțe, blocuri cu interese geopolitice, manifestând capacitatea de autoorganizare, autoreglare și de autoregenerare în lipsa unei autorități centrale;*

3) „geopolitica” *este știința care cercetează fenomenul influenței factorilor spațiali geografici asupra tuturor formelor, aspectelor și mijloacelor de comportament exercitate de către actorii geopolitici în cadrul proceselor complexe politice la nivel internațional, regional și național, totodată, prin investigațiile sale geopolitica contribuie și la elucidarea intereselor de rivalitate în contextul securității internaționale manifestate de către subiecții geopolitici în cadrul relațiilor de putere, la clarificarea transformărilor structurale geopolitice ale mediului de securitate regională și la descifrarea disputelor primordiale privind paradigma de asigurare a securității naționale;*

4) „securitatea internațională” *este un proces de asigurare a balanței geopolitice de putere între actorii majori în cadrul arhitecturii sistemului internațional care determină stabilitatea mediului securității internaționale și realizarea păcii mondiale, circumstanțe în care independența, suveranitatea națională și integritatea teritorială a fiecărui stat este asigurată geopolitic;*

5) „conceptul complexelor de securitate regională” *este metoda care permite realizarea unei analize și sinteze, inducții și deducții ale comportamentului atât al actorilor interni din cadrul sistemului subordonat, cât și al actorilor externi din cadrul sistemului internațional dominant, utilizând conceptul behaviorist care*

servește pentru a reliefa gradul de securitate regională în cadrul cercetărilor privind securitatea internațională, precum și asigurând un suport teoretico-practic în identificarea subiecților regionali distincți, dar și a intereselor geopolitice ale marilor puteri în diferite regiuni în cadrul studiilor de securitologie;

6) „securitatea regională” *reprezintă constituirea complexelor de securitate în cadrul subsistemelor regionale dominate de marile puteri ca urmare a distribuirii sferelor de influență geopolitică, determinând relațiile de securitate în cadrul unui grup de state situate geografic în apropiere cu aceleași interese geopolitice și contribuind la consolidarea securității naționale ale acestora, dar și la asigurarea securității regionale;*

7) „securitatea națională” *poate fi definită drept capacitatea geopolitică unui stat de a-și asigura valorile existențiale prin realizarea intereselor naționale contracarând riscurile și amenințările reale și potențiale la adresa componentelor securității naționale generate de vulnerabilitatea internă a statului sau de gradul de instabilitate a mediului de securitate regională sau internațională păstrând calitatea de furnizor de securitate și determinând sau valorificând oportunitățile contextuale pentru sporirea rezilienței securității naționale;*

8) „arhitectura geopolitică mondială a securității internaționale” *reprezintă structura geopolitică a relațiilor internaționale dintre actorii geopolitici, stabilită în baza partajării sferelor de influență geopolitică mondială, ca urmare a unei conflagrații mondiale sau pe cale pașnică în baza unor acorduri, determinând un anumit grad de stabilitate a păcii și servind drept fundament geopolitic pentru edificarea sistemului internațional;*

9) „sfera de influență geopolitică” *poate fi caracterizată ca o regiune geografică, un stat sau o parte a acestuia, asupra căreia un actor geopolitic major având forță, capacitate și voință își exercită puterea geopolitică prin realizarea intereselor geopolitice, stabilind un raport de relații clientelare la un nivel înalt de cooperare în domeniul securității edificând state satelit, care fiind constituite și reconturate ca consecință a jocului de putere geopolitică al marilor actori geopolitici pot fi caracterizate ca entități cu statut provizoriu, ce este determinat de dinamica continuă a relațiilor geopolitice, ca rezultat a modificării permanente a raporturilor de putere geopolitică dintre actorii majori;*

10) „mare putere” *este calitatea unui stat care deține potențialul geopolitic și capacitatea militară de a-și impune suveranitatea și a exercita influență pentru a controla în alt spațiu decât cel pe care s-a constituit ca entitate politică de sine stătătoare, totodată, determinând gradul de stabilitate a securității internaționale și agenda politicii mondiale;*

11) „interesul geopolitic” *este obiectivul fundamental pentru vitalitatea actorului geopolitic în contextul realităților de confruntare geopolitică la nivel mondial, regional și subregional, fiind definit și adoptat unanim de către clasa politică*

ca unul predictibil în plan extern și acceptabil în totalitate de întreaga societate ca unul ireversibil în plan intern, care va determina realizarea politicii externe ce va contribui la identificarea locului și rolului în arhitectura geopolitică a securității internaționale, la dezvoltarea mediului de securitate regională prin furnizarea de securitate și la consolidarea rezilienței securității naționale a subiectului geopolitic;

***12) „conjunctura geopolitică a mediului de securitate regională”** poate fi definită ca o totalitate de factori geopolitici regionali care caracterizează la un anumit moment procesul de exercitare a influenței geopolitice asupra evoluției sau involuției fenomenului de asigurare a securității regionale;*

13) ***„spațiu geopolitic al Europei Centrale și de Est”** poate fi definit ca o regiune geografică aflată la interferența intereselor geopolitice ale marilor puteri asupra căreia sunt concentrate potențialul și capacitățile ale acestora pentru exercitarea influenței asupra puterilor regionale și micilor puteri din regiune, determinându-le geopolitica de asigurare a securității naționale, astfel extinzând sau restrângând sferele de influență geopolitică în favoarea sau în detrimentul uneia dintre marile puteri;*

***14) „putere regională”** este statul care deține calitatea de actor geopolitic cu un potențial geopolitic determinant pentru redimensionarea procesele geopolitice de securitate regională, având o poziționare geopolitică corelativă în raport cu interesele geopolitice și o capacitate politico-militară dezvoltată care poate influența securitatea regională, asigura propria securitate națională și garanta dimensiunea geopolitică a securității naționale ale micilor puteri într-o regiune geografică;*

***15) „mica putere”** este un stat cu un teritoriu mic, dar nu neapărat, care nu poate să-și asigure propria securitate națională, aceasta fiind determinată de procesele geopolitice regionale sau mondiale, deține statutul de „stat-satelit” sau de „stat-tampon”, cu un potențial redus pentru realizarea dimensiunii geopolitice a securității naționale, cu o poziționare geopolitică importantă sau periferică în raport cu interesele geopolitice ale puterilor regionale sau marilor puteri, cu o capacitate instituțională redusă de a-și asigura securitatea națională și cu o capabilitate militară insuficientă de a genera securitate în plan regional.*

Concluzii

Așadar, marea schimbare în gândirea teoretică a securitologiei s-a produs la 24 februarie 2022 când Federația Rusă a comis o agresiune militară la scară largă asupra statului vecin Ucraina, astfel, sfidând dreptul la suveranitate, independență și integritate teritorială unui stat străin, producând la nivel academic un seism, care a zdruncinat din temelie teoriile despre securitate elaborate mai cu seamă în peri-

oada postrăzboi rece în care dimensiunile geopolitică și cea militară nu li se acorda o atenție potrivită sau chiar erau ignorate deliberat din cauza noilor condiții de existență a mediului de securitate. Revenirea în forță a dimensiunii geopolitice, dar și a componentei militare a securității naționale prin tentativa Federației Ruse de a recontura sferele de influență geopolitică de pe continentul european aplicând forța militară și subminând mediul de securitate regională, denotă prefigurarea unei noi perioade în cadrul relațiilor internaționale. În acest context, stimularea realizării noilor cercetări geopolitice în cadrul securitologiei, va determina noi reflecții epistemologice, noi abordări empirice și noi dezbateri de idei, care vor investiga în profunzime dimensiunea geopolitică a acesteia, oferind răspunsuri și soluții pertinente fundamentate pe realizarea analizelor concludente privind impactul fenomenului geopolitic asupra proceselor de asigurare a securității multinivelare, în cadrul unei noi direcții ştiinţifice în domeniul cercetării securitologiei – „Geosecuritologia", potențialul căreia necesită a fi promovat și valorificat pe deplin.

REFERINŢE BIBLIOGRAFICE

1. NEGUŢ, Silviu. *Introducere în geopolitică.* Bucureşti: Editura Meteor Press, 2005. 281 p. ISBN 973-728-062-8
2. BURIAN, Alexandru. *Geopolitica lumii contemporane.* Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală", 2003. 456 p. ISBN 9975-78-251-5
3. STĂNCIULESCU, Mihaela. *Geostrategie şi geopolitică post-Război rece în Balcani.* Cluj-Napoca: Editura Presa Universitară Clujeană, 2013. 153 p. ISBN 978-973-595-519-9
4. SAVA, Ionel. *Geopolitica*. *Teorii şi paradigme clasice. Şcoala geopolitică germană*. Bucureşti: Editura Info-Team, 1997. 159 p. ISBN 973-97239-9-3
5. DUGHIN, Aleksandr. *Bazele geopoliticii. Viitorul geopolitic al Rusiei. Volumul 1.* București: Editura Eurasiatica, 2011. 447 p. ISBN 978-606-92763-1-0
6. SĂGEATĂ, Radu. *Geopolitică*. Sibiu: Editura Universităţii „Lucian Blaga", 2008. 303 p. ISBN 978-973-739-602-0
7. NEGUŢ, Silviu, CUCU, Vasile, VLAD, Liviu. *Geopolitica României.* Târgovişte: Editura Transversal, 2004. 290 p. ISBN 973-86649-5-0
8. ПОЗДНЯКОВ, Эльгиз. *Геополитика*. Москва: Прогресс Культура, 1995. 95 с. ISBN 5-01-004528-1
9. HAYDEN, Günter. *Critica geopoliticii germane. Esenţa şi funcţia socială a unei şcoli sociologice reacţionare*. Bucureşti: Editura Politică, 1960. 547 p.
10. CONEA, Ion. Geopolitica – o ştiinţă nouă. In: *Sociologie Românească*. 1937, vol. 2, nr. 9-10.

11. HAUSHOFER, Karl. *De la géopolitique*. Paris: Fayard, 1986. 268 p.
12. HLIHOR, Constantin. *Geopolitica şi geostrategia în analiza relaţiilor internaţionale contemporane: consideraţii teoretice şi metodologice.* Bucureşti: Universitatea Naţională de Apărare „Carol I", 2005. 330 p. ISBN 973-663-304-7
13. TĂMAŞ, Sergiu. *Geopolitica – o abordare prospectivă*. Bucureşti: Editura Noua Alternativă, 1995. 344 p. ISBN 973-96060-8-3
14. VĂDUVA, Gheorghe. *Geopolitica. Teorii. Areale. Falii. Conexiuni.* București: Editura Societatea Scriitorilor Militari, 2013. 446 p. ISBN 978-973-8941-61-8
15. FRĂSINEANU, Dragoş. *Geopolitica*. Ediţia a II-a, revăzută şi adăugită. Bucureşti: Editura Fundaţiei România de Mâine, 2007. 332 p. ISBN 978-973-725-917-2
16. BRZEZINSKI, Zbigniew. *Marea tablă de şah. Supremaţia americană şi imperativele sale geostrategice.* Bucureşti: Editura Univers Enciclopedic, 2000. 238 p. ISBN 973-9436-24-2
17. SEREBRIAN, Oleg. *Dicționar de geopolitică.* Iași: Editura Polirom, 2006. 343 p. ISBN 973-46-0237-3
18. MOURITZEN, Hans. Finlandization: *Towards a General Theory of Adoptive Politics*. *Aldershot: Avebury, 1988. 463 p.*
19. JERVIS, Robert. *Perception and Misperception in International Politics*. Princeton: Princeton University Press, 2017. 544 p. ISBN 978-0-691-17585-0
20. BUZAN, Barry. *Popoarele, statele şi frica*. *O agendă pentru studii de securitate internaţională în epoca de după Războiul Rece.* Chişinău: Editura Cartier, 2014. 404 p. ISBN 978-9975-79-727-6
21. ASHLEY, Richard. *The Political Economy of War and Peace: The Sino-Soviet-American Triangle and the Modern Security Problematique*. London: F. Pinter, 1980. 384 p. ISBN 0893970875
22. BOOTH, Ken. Strategy and Ethnocentrism. London: Croom Helm, 1979. 191 p. ISBN 0856645281
23. BEATON, Leonard. *The Reform of Power: A Proposal for an International Security System*. London: Chatto and Windus, 1972. 240 p. ISBN 0701118296
24. HOFFMANN, Stanley. *Primacy or World Order. American Foreign Policy Since the Cold War*. New York: McGraw-Hill, 1978. 331 p. ISBN 0070292051
25. BULL, Hedley. *The Control of the Arms Race. Disarmament and Arms Control in the Missile Age.* New York : Praeger for the Institute for Strategic Studies, 1961. 215 p.

26. ROSENAU, James N. Many Damn Things Simultaneously: Complexity Theory and World Affairs. In: *Conference on Complexity, Global Politics and National Security* / coord. Alberts David. Czerwinski Thomas. Washington: National Defense University, 1997, pp. 32-43.
27. KRAUSE, Lawrence, NYE, Joseph. Reflections on the Economics and Politics of International Economic Organizations. In: International Organization. 1975, vol. 29, nr. 1, pp. 323-342. ISSN 0020-8183
28. WOLFERS, Arnold. *Discord and Collaboration. Essays on International Politics*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1962. 283 p. ISBN 0801806917
29. SCHULTZE, Charles. The Economic Content of National Security Policy. In: *Foreign Affairs*. 1973, vol. 51, nr. 3, pp. 523-540. ISSN 00157120
30. BALAZS, Jozsef. A Note on the Interpretation of Security. In: *Development and Peace.* 1985, nr. 6, pp. 143-150. ISSN 0209-5602
31. BALDWIN, David. *Neorealism and Neoliberalism. The Contemporary Debate.* New York: Columbia University Press, 1993. 377 p. ISBN 9780231084406
32. BELLANY, Ian. Towards a Theory of International Security. In: *Political Studies. 1981, vol. 29, nr. 1, pp.* 100-105. ISSN 0032-3217
33. HARTLAND-THUNBERG, Penelope. National Economic Security: Interdependence and Vulnerability. In: *National economic security: perceptions, threats and policies* / coord. Alting von Geusau Frans._Pelkmans Jacques. Tilburg: John F. Kennedy Institute 1982, pp. 47-61. ISBN 0878559469
34. LOUW, Michael. The Introductory Note On the Purpose of the Symposium. In: *National Security: A Modern Approach: (Papers Presented at the Symposium on National Security)*, 31 March-1 April 1977, Pretoria, Republic of South Africa, pp. 3-5. ISBN 0620031247
35. LUCIANI, Giacomo. The Economic Content of Security. In: Journal of Public Policy. 1989, vol. 8, nr. 2, pp. 151-173. ISSN 0143-814X
36. MARTIN, Lawrence. Can There be National Security in an Insecure Age?. In: *Encounter.* 1983, vol. 60, nr. 3, pp. 11-23.
37. MROZ, John. *Beyond Security: Private Perceptions Among Arabs and Israelis*. New York: Pergamon Press, 1980. 215 p. ISBN 0080275176
38. TRAGER, Frank, SIMONIE, Frank. An Introduction to the Study of National Security. In: *National Security and American Society: Theory, Process and Policy* / coord. Trager Frank. Kronenberg Philip. Lawrence: University Press of Kansas, 1973, pp. 26-48. ISBN 0700600957
39. ULLMAN, Richard. Redefining Security. In: *International Security.* 1983, vol. 8, nr. 1, pp. 129-153. ISSN 1531-4804

40. WOLFERS, Arnold. National Security as an Ambiguous Symbol. In: *Political Science Quarterly*. 1952, vol. 67, nr. 4, pp. 481-502. ISSN 0032-3195
41. BOOTH, Ken. *Theory of World Security*. New York: Cambridge University Press, 2007. 496 p. ISBN 978-0-521-54317-0
42. ALBU, Natalia. Conceptele de securitate și securitate națională: definiții și abordări metodologice. In: *Riscuri și amenințări la adresa securității naționale: tehnici de analiză și evaluare. Ghid metodic* / coord. Albu Natalia. Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală", 2019, pp. 7-15. ISBN 978-9975-3298-0-4
43. AYOOB, Mohammed. Defining Security: A Subaltern Realist Perspective. In: *Critical Security Studies. Concepts and Cases* / coord. Krause Keith. Williams Michael. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1997, pp. 121-146. ISBN 0816628572
44. AYOOB, Mohammed. Security in the Age of Globalization: Separating Appearance from Reality. In: *Globalization, Security, and the Nation State. Paradigms in Transition* / coord. Rosenau James. Aydinli Ersel. New York: State University of New York Press, 2005, pp. 9-27. ISBN 0791464016
45. HAFTENDORN, Helga, WALLANDER, Celeste, KEOHANE, Robert. *Imperfect Unions. Security Institutions Over Time and Space.* New York : Oxford University Press, 1999. 380 p. ISBN 0198207956
46. STOICESCU, Ruxandra. Conceptul de securitate. In: *Politica de securitate națională: concepte, instituții, procese* / coord. Ghica Luciana Alexandra. Zulean Marian. Iași: Editura Polirom, 2007, pp. 77-98. ISBN 978-973-46-0624-5
47. BECK, Ulrich. Risk Society. *Towards a New Modernity*. London: Sage, 1992. 260 p. ISBN 080398345X
48. WAEVER, Ole. European Security Identities. In: *Journal of Common Market Studies*. 1996, vol. 34, nr. 1, pp. 103-132. ISSN 0021-9886
49. GILPIN, Robert. *War and Change in World Politics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1983. 288 p. ISBN 0521273765
50. KRAUSE, Keith. Critical Theory and Security Studies. The Research Programme of `Critical Security Studies. In: *Cooperation and Conflict*. 1998, vol. 33, nr. 3, pp. 298-333. ISSN 00108367
51. KRAUSE, Keith, WILLIAMS, Michael. *Critical Security Studies. Concepts and Cases*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1997. 379 p. ISBN 9781857287332
52. MATHIAS, Albert. Security as a Boundary Function. Changing Identities

and Securitization in World Politics. In: *International Journal of Peace Studies*. 1998, vol. 3, nr. 1, pp. 24-46. ISSN 10857494
53. CAMPBELL, David. *Writing Security. United States Foreign Policy and the Politics of Identity*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1992. 269 p. ISBN 0816622213
54. ADLER, Emanuel, The Emergence of Cooperation. National Epistemic Communities and the International Evolution of the Idea of Nuclear Arms Control. In: International Organization. 1992, vol. 46, nr. 1, pp. 101-145. ISSN 0020-8183
55. HAAS, Peter. Introduction: Epistemic Communities and International Policy Coordination. In: *International Organization*. 1992, vol. 46, nr. 1, pp. 1-35. ISSN 0020-8183
56. WENDT, Alexander. Anarchy is What States Make of it. The Social Construction of Power Politics. In: *International Organization*. 1992, vol. 46, nr. 2, pp. 391-425. ISSN 0020-8183